

13. møde.

Torsdag den 3. november kl. 13.

Formanden: Under henvisning til, at fhv. medlem af folketinget fru Inger Gautier Schmit, der af folketinget er valgt til medlem af landsnævnet for børneforsorg, på grund af sygdom indtil videre er forhindret i at varetage dette hverv, anmoder socialministeren i skrivelse af 2. d. m. om, at der foretages valg af en stedfortræder for fru Gautier Schmit under dennes sygdom.

Folketingsmand Heick har meddelt mig, at han ønsker til justitsministeren at stille følgende spørgsmål:

„Hvilke oplysninger kan justitsministeren give om forhandlingerne om de grænseovergangssteder ved den dansk-tyske grænse, der endnu mere end 10 år efter krigen ikke er genåbnet for normal trafik?“

Spørgsmålet vil blive optaget på dagsordenen for tingets førstkommande spørgetid.

Den første sag på dagsordenen var:

Fortsættelse af første behandling af:

Forslag til lov om ændringer af lov om folkeskolen,

forslag til lov om gymnasieskoler,

forslag til lov om folkeskolen [af Marius Buhl m. fl.] og

forslag til lov om gymnasieskoler [af Marius Buhl m. fl.].

(Lovforslagene findes i tillæg A. sp. 129, 241, 289 og 333, fremsættelserne i tidenden sp. 26 og 325 og foregående forhandling i tidenden sp. 581).

Forhandlingen genoptoges.

Jørgen Jørgensen (Lejre): Undervisningsministeren skal ikke have utak af mig, fordi han har taget en nyordning af vort skole-

væsen op til drøftelse. Jeg synes tværtimod, der er grund til at takke ministeren, fordi han har fået rejst den skoledebat, der nu går over hele landet. En skolereform bør ikke blive til uden befolkningens medvirken. Det har været meget glædeligt at se den levende interesse for skole- og uddannelsesspørgsmål, som er kommet til udtryk i alle kredse af befolkningen i de sidste måneder. På et tidspunkt, hvor det ellers er de økonomiske problemer, der optager alle, er det meget velgørende at opleve, at også spørgsmål af mere almen og kulturel karakter kan få plads i menneskers sind og tanke. Vel kan det siges, at det er skolens ydre rammer, der er til debat, men en sådan debat vil af sig selv føre ind i en drøftelse af skolens indre opbygning, dens formål og dens opgave; og at en sådan drøftelse, der finder sted i alle kredse af befolkningen, har kulturel og folkelig værdi, derom kan der ikke være nogen tvivl.

Det er ganske naturligt, at lærerne, der har deres daglige gerning i skolen, er ivrige deltagere i skolediskussionen — det var også lærernes organisationer, der tog spørgsmålet om en strukturændring op. Når der har lydt kritiske røster mod lærerne, er det sikkert ikke noget udtryk for, at man ikke mente lærerne berettigede til at drøfte skolens forhold. Det må da være en selvfølge, at de kvinder og mænd, der giver skolearbejdet alle deres evner og kræfter, må have et stort ord at sige, når en nyordning af skolens forhold skal drøftes. De kritiske røster fra lærernes egen kreds gjaldt især organisationernes stilling og fremgangsmåde; og den øvrige kritik, der kom fra andre end lærerne selv, havde vel nærmest til formål at gøre opmærksom på, at børnenes forældre nu også er part i sagen, og at befolkningen som helhed mente sig berettiget til at tale med, når så vigtigt et samfundsanliggende blev drøftet. Alt dette har ført til, at diskussionen er kommet i gang, og det er kun godt.

Enhver, der opmærksomt lytter til, hvad der rører sig indenfor skolen, kan ikke undgå at få en stærk følelse af, at meget nyt indenfor undervisning og opdragelse er ved at bane sig vej frem fra teoriernes og tankernes verden til det praktiske skoleliv. Vi skal ikke ukritisk møde dette

[Jørgen Jørgensen (Lejre).]

nye, men vi skal passe på, at skolen ikke stivner i altfor faste rammer. I alt, hvad der har med børns undervisning og opdragelse at gøre, er det vigtigt at være på vagt overfor det uniformerede, de altfor faste systemer, som kan ødelægge og dræbe den naturlige trang til oplevelse, der findes hos alle normale børn. Når et stort skolevæsen skal organiseres og samordnes, kan det undertiden være vanskeligt at undgå, at noget af den friskhed, som er så betydningsfuld for det enkelte barn, forsvinder; men der er et hensyn, som går forud for alle de hensyn, det iøvrigt kan være nødvendigt at tage, og det er hensynet til, hvad der gavner det enkelte barns menneskelige og personlige udvikling.

Skoledebatten går nu sin gang landet over, og opmærksomheden vil i de kommende måneder være vendt mod folketinget og dets behandling af disse lovforslag. Der er vel ikke på nuværende tidspunkt nogen helt klare linier at øjne i det, som diskuteres, men jeg vil dog mene, at der tegner sig visse samlende synspunkter i billedet. Der er vel heller ingen, der i dag kan sige noget sikkert om, hvilket resultat der vil komme af folketingets forhandlinger, men een ting står mig ganske klar: der bliver for hvert år, der går, færre og færre, der mener, at den bestående skoleordning med deling af børnene i 11 års alderen til eksamensskoler og eksamensfrie skoler kan opretholdes.

Spørgsmålet er derfor i og for sig ikke, om vi skal bevare det, vi har, men hvilket nyt der skal sættes i stedet for den delte skole, som vi kender den nu. Når jeg mener, der er grund til at overveje en ændring af skolens struktur, er det bl. a., fordi jeg føler mig aldeles overbevist om, at hvis vi fortsætter med den nuværende skoleordning, befordrer vi en udvikling i vort samfunds opbygning, som vil vise sig skadelig og uheldig for samfundets sunde trivsel fremover. Jeg kritiserer ikke undervisningen i vore eksamensskoler; jeg mener, at der i det store og hele udføres et dygtigt og ansvarsbevidst arbejde i disse skoler, og at de løser den opgave, de har fået tildelt i det danske skolevæsen, sådan som dette skolevæsen nu er bygget op. Men at selve opbygningen af vort skole-

væsen fører til, at eksamensskolen lægger et pres på undervisningen helt ned i den almindelige folkeskole, kan ikke bestrides. Det er forsåvidt hverken lærernes eller eksamensskolens fejl; ansvaret herfor hviler alene på den placering, som eksamensskolen har i det samlede skolevæsen.

Som begrundelse for at gennemføre den udelte skole både i by- og landsbyskolen vil jeg gerne fremføre, hvad jeg mener taler for at holde børnene sammen i skolen til det 14. år.

For landsbyskolens vedkommende står det ganske klart, at denne skole lider skade under den bestående ordning — og i landsbyskolen går dog stadig halvdelen af alle landets børn. Befolkningen på landet vil efterhånden kræve ligestilling med byerne med hensyn til adgang til eksamensskole, og det er kun et naturligt og rimeligt krav, som ikke kan afvises. Sker der ingen ændring i de nugældende forhold, vil resultatet blive, at landsbyskolen i stigende grad affolkes. Det bliver tungt for lærerne i landsbyskolen at arbejde med de børn, der bliver tilbage, når eksamensskolen i byerne og i stationsbyerne har taget de kvikkeste børn i klassen. Og børnene, der tages ud af skolen, rives ud af deres milieu, kommer ind til fremmede forhold og ledes ofte gennem deres skolegang bort fra de interesser i det praktiske liv, hvor deres livsgerning ellers naturligt ville være.

Løsningen for landsbyskolens vedkommende med hensyn til eksamenslæsning må formentlig blive den, at man ovenpå en 7-årig skole bygger en 3-årig realskole med flere linier som fællesskole for flere kommuner, og at børnene fra den almindelige folkeskole, når skolen skønner, de har evner og kundskaber dertil, kan gå ind i et 5-årigt gymnasium. Men altså med en samlet skole for alle børn til det 14. år.

Det spørgsmål, der derefter kan rejse sig, er, om det er muligt at arbejde med to forskellige skoleformer, en for købstæder og stationsbyer og en anden for landkommunerne.

I byskolen er forholdene naturligvis anderledes end i landsbyskolen; der virker delingen i en eksamensafdeling og en eksamensfri skole vel ikke så stærkt, hvor børnene dog ofte går i de samme skolebygninger. Men alligevel — vil det ikke til

[Jørgen Jørgensen (Løjre).]

enhver tid være vanskeligt at få noget rigtigt ud af de opsamlingsklasser, man får tilbage i den fri mellemskole, når eksamensmellemskolen har taget sit? Indenfor købstadskolen lægger man jo megen vægt på, at børnene i grundskolen i de 5 første skoleår holdes sammen som en enhed, helst med kun en enkelt lærer eller i hvert fald kun ganske få lærere til hver klasse. Men ved 11—12 års alderen, når delingen skal foretages, tager man toppen af alle klasserne, og derefter samles børnene fra 3—4—5 klasser til den fri mellemskoleklasse. Det siger sig selv, at det griber meget forstyrrende ind i disse børns skoleverden, og det tager under alle omstændigheder for mange af børnene lang tid, før de tilpasses til disse nye former. Når dertil så føjes, at en stor del af børnene, der bliver optaget i eksamensskolen, helt op til 30 pct., forlader skolen ved 14 års alderen og ingen endelig afslutning får på undervisningen i en række af skolens hovedfag, taler også dette for at undgå delingen og i stedet for holde børnene sammen til afsluttende undervisning også i købstadskolen.

Desuden knytter der sig til delingen af børnene i 11—12 års alderen meget stor usikkerhed. Det har jo vist sig, at børn, der ikke kunne bestå optagelsesprøven til eksamensmellemskolen, alligevel, inden de blev 15 år, havde nået børnene i eksamensmellemskolen og klarede eksamen.

Der er for tiden i flere byskoler forsøg i gang med undervisning i klasser, hvor alle børnene holdes samlet til det 14. år, altså en udelt skole. Der foreligger ikke på nuværende tidspunkt, såvidt jeg ved, noget endeligt resultat med hensyn til disse forsøgsklasser, men det, jeg har hørt fra disse skoler, peger altså sammen i retning af, at de bogligt begavede børn ikke holdes tilbage ved i disse år at gå i klasse med de andre, mindre bogligt begavede, og det viser sig endvidere, at mange børn, der ikke, da de var 11 år, kunne bestå den almindelige optagelsesprøve til eksamensmellemskolen, ved 14 års alderen klarede eksamenskravene lige så godt som og i nogle tilfælde bedre end de børn, der som 11-årige bestod optagelsesprøven. Selvom de her omtalte forsøg endnu ikke er afsluttet, kan de dog sige os noget om den usikkerhed, der er

knyttet til en deling af børnene i 11 års alderen.

Det ærede medlem hr. Hvidberg sagde i går, at man skulle samle sig om at gøre den eksamensfri mellemskole bedre. Det ærede medlem udtalte iøvrigt mange anerkendende synspunkter om en nyordning af skolen, og den interesse, det ærede medlem viser for den eksamensfri mellemskole, anerkender jeg i høj grad. Men når det ærede medlem tilråder, at man skal løfte den eksamensfri mellemskole op i et højere plan, synes jeg ikke, det ærede medlem helt er opmærksom på, at man ved at dele børnene i kloge og mindre kloge, ved at sætte stempel på dem som egnede eller ikke egnede, gør opgaven med at løfte den eksamensfri mellemskole uløselig.

Ja, naturligvis burde man helt anderledes end hidtil sætte ind på at højne den eksamensfri mellemskole; men jeg anser opgaven for uløselig. Den boglige linie, eksamensskolen, er den fine skole, hvor alle forældre vil have deres børn ind. Delingen lægger et tryk over hjemmene, over børnene, over skolen, og sætter sit præg på hele denne skoleafdeling. Man taler om den opstigende linie i den delte skole. Man skulle hellere fæste opmærksomheden ved den nedstigende linie i den eksamensfri mellemskole. Hvem går i denne skole? Er det lærernes børn, er det præstens børn eller borgerskabets børn i al almindelighed? Nej, det er småkårsfolks børn, der går i den eksamensfri mellemskole. I Gentofte er der 72 pct. i eksamensmellemskolen, i København og provinsbyerne 40—50 pct. — taler dette ikke for sig selv?

Jeg vil gerne gøre det ærede medlem hr. Hvidberg opmærksom på nogle ord, der står i bemærkningerne til venstres folkeskolelovforslag, og som lyder:

„ . . . den del af børnene, der ikke kommer ind i eksamensskolen [bliver] let opfattet som dem, der ikke duer. Får de også selv den indstilling, er stor skade sket.

Den her nævnte vanskelighed føles stærkt både i byskole og landsbyskole. Den er så afgørende, at man undertiden fristes til at tale om, at der er nød på færde. . . .“

Og senere siges der:

„Det er en samfundsskade, at der hvert

[Jørgen Jørgensen (Lejre).]

år sendes mange børn ud af den eksamensfri mellemskole med en stærk modvilje mod skolen og mod de værdier, som skolen vil pege på og føre ind i, og som skolen netop i de afsluttende skoleår skulle bringe eleverne i et positivt forhold til.

Enhver bestemmelse, der kan ændre disse uheldige forhold til det bedre, om så blot en smule, er værd at kæmpe for.“

Jeg deler de synspunkter, som her er kommet til udtryk, og jeg henstiller til det ærede medlem hr. Hvidberg at overveje, om der ikke dør alligevel siges en afgørende ting om det skadelige ved at dele børnene inden 14 års alderen. Det ulykkelige er jo, at opretholder man den skarpe deling af børnene i en eksamensskole og en almindelig folkeskole — så kan man kalde denne afdeling af folkeskolen, hvad man vil — kan man ikke give børnene fra denne afdeling af skolen særlige kvalifikationer og adgangsmuligheder til det praktiske liv, og så vil resultatet blive det samme: denne skoleafdeling, den vanskeligste indenfor vort skolevæsen, vil blive betragtet som en ringere skole med alle de skadelige følger, dette indebærer.

Spørgsmålet er da: Skal hensynet til de børn, der skal læse videre, være så tungtvejende, at hensynet til de andre børn, som skal ud og virke i det praktiske liv, må vige herfor? Yderligere kan det spørgsmål meget vel stilles, om det er så galt, at de børn, der har let ved at læse, er med til i klassen at trække de tunge børn op. Det letter i høj grad undervisningen. Og er det egentlig nogen skade til, at de velbegavede børn, de lyse hoveder, allerede i skolen lærer at række deres kammerater en hjælpende hånd og tage hensyn til disse kammerater? Senere i livet skal disse børn jo leve i et samfund, hvor mennesker er nødt til at tage hensyn til deres medmennesker. Børneskolens hovedopgave er dog heller ikke at uddanne eksperter. Der kunne måske snarere i vor tid være grund til at være på vagt overfor denne udvikling i skolen.

Med den overfyldning af vore eksamensskoler og læreanstalter, der kan forventes i de kommende år, må man overveje, hvad man kan gøre for at undgå et altfor voldsomt pres de steder, hvor eksamensbeviset giver adgangsmuligheder.

Hellere end en meget skarp sortering på

et eller andet sted under læsningen og overfyldning af vore læreanstalter må det være opgaven at lede børnene i en tidlig alder ind i en anden udvikling, hvor der kaldes på deres interesse til andet end det boglige og det teoretiske. Det, man må være betænkelig ved, er, at såfremt eksamensskolen bevares i byerne og de store stationsbyer, bliver resultatet alligevel det samme som nu. De forældre, der har råd til det og mulighed for det, vil fortsat sende deres børn til eksamensskolen. Selvom man gør mellemskoleeksamen til noget mindre, end den er nu, vil eksamensbeviset dog fremdeles have en sådan tiltrækningskraft, at affolkningen af landsbyskolen vil fortsætte og den fri mellemskole i byerne vil forblive i skammekrogen, hvor den er nu. Naturligvis vil det formindske spændingen mellem de to skoletyper, hvis delingen først foregår ved 12 års alderen og mellemskoleeksamen ikke bliver så omfattende, men jeg frygter alligevel for, at det ikke løser problemet.

Derfor mener jeg, at man hellere helt bør afskaffe eksamen i mellemskolen. Børnene kan dog godt lære noget — i de 2—3 sidste skoleår, f. eks. sprog og matematik, som kan være til støtte for dem, der skal læse videre, uden at skolegangen nødvendigvis skal slutte med en eksamen, og således at skolen indtil 14 års alderen er en enhed. Jeg er iøvrigt tilhænger af, at alle børn, også børnene i landsbyskolen, får adgang til i de sidste skoleår at lære sprog. Med det samkvem mellem menneskene fra alle lande og alle verdensdele, som foregår i vor tid, er det nødvendigt, at børnene i skolen lærer begyndelsesgrundene i et fremmed sprog. For de børn, der interesserer sig for at lære mere, er der i vor tid let adgang til på skoler og kursus at udbygge, hvad børneskolen har lagt grunden til.

Jeg mener iøvrigt, at man i børneskolen ikke bør sprede sig over for mange fag, så der ikke bliver tilstrækkelig tid til og opmærksomhed overfor de grundlæggende fag, dansk og regning, som det er hovedsagen at alle børn lærer grundigt og solidt.

Det væsentlige er imidlertid, at folkeskolen indrettes som en egentlig børneskole, samlet og udelt til det 14. år. Folkeskolen skal ikke være en underskole for eksamensskolen. Folkeskolen har sin egen selvstændige opgave. Den skal først og fremmest

[Jørgen Jørgensen (Løjre).]

være en børneskole, hvor hensynet til barnet vejer stærkere og tungere end hensynet til videreuddannelse under den ene eller den anden skoleform. Det er naturligvis vigtigt, at de velbegavede børn får realeksamen eller studentereksamen og kan gå ind i etaterne og kontorerne, men er det ikke lige så vigtigt og for samfundets udvikling mere sundt at beholde en større del af de velbegavede børn ude i det praktiske erhvervsliv? Jeg vil slet ikke benægte, at vor eksamensskole er en god skole til sit formål, men interessen for den del af skolen er gået ud over den almindelige folkeskole, og denne sidste er dog noget meget vigtigt i et demokrati.

De skoledrøftelser, som nu føres, skulle meget nødigt få til resultat, at skolebyggeriet i landkommunerne bliver yderligere forsinket. Skal dette undgås, er det nødvendigt, at kommunalbestyrelserne landet over får sikkerhed for, at strukturændringen, som tænkes gennemført, ikke vil medføre, at det skolebyggeri, som er planlagt i landkommuner, skal ændres. Efter de forslag, som foreligger for folketinget om strukturændring, kan det allerede nu med stor sikkerhed siges til kommunerne, at man trygt kan fortsætte udbygningen af skolevæsenet i landkommunerne efter de retningslinier, der hidtil er fulgt. Alle forslag, som drøftes her, har til forudsætning, at skolebyggeriet efter 1937-loven gennemføres. Alle forslag regner med, at landsbyskolen stort set må opretholdes som en udelte skole, og at den videregående undervisning til eksamenslæsning og et 8. skoleår må bygges ovenpå den 7-årige folkeskole.

Jeg mener ikke, at ministerens forslag løser de vanskeligheder, som ministeren selv erkender skolen står i. Den boglige linie i hovedskolen vil sikkert fremdeles få en helt dominerende stilling i skolebilledet, og jeg tror ikke, at opdelingen med flere linier i den øvrige del af hovedskolen vil kunne danne nogen virkelig modvægt herimod.

Hovedskolen vil efter ministerens forslag blive mindre eksamenspræget, end mellem-skolen er nu, men samtidig tror jeg, at skolen fra det 12. til det 14. år vil blive en meget splittet og delt skole, hvor de efterfølgende eksamensskoler og fagskoler rækker armene ned i hovedskolens klasser

og forstyrrer den ro og samlethed, som denne barneskole har så hårdt brug for, hvis den skal bevare sit præg som barneskole. Jeg mener heller ikke, at den ligestilling mellem linierne i hovedskolen, som det tilsigtes at opnå ved ministerens forslag, er gennemført fuldtud. I så fald måtte det være en betingelse, at enhver hovedskole — også de hovedskoler, som er knyttet som underskoler til videregående eksamensskoler — havde både en praktisk og en boglig linie, men det har disse hovedskoler jo ikke.

Ministerens forslag er et forsøg på at finde en samlende midterlinie i skoledebatten. Det er al ære værd, at ministeren har gjort dette forsøg, men jeg tror, det vil vise sig, at det grundlag, som skal kunne samle her i folketinget, ikke vil foreligge i det forslag, som ministeren har fremsat. Jeg tror, at det grundlag, som skal samle her i folketinget, vil ligge et stykke til venstre for ministerens og lærerorganisationernes midterlinie og nærme sig mere til ministerens oprindelige standpunkt. Blev ministerens forslag gennemført, ville det sikkert ret hurtigt bane vejen for den udelte skole; men jeg mener, det er bedre at undgå denne mellemstation og med det samme gennemføre den mere enkle ordning med den udelte skole.

Det ærede medlem hr. Horns indlæg i går var en meget stærk kritik af den delte skole og en særdeles god begrundelse for at holde børnene sammen i klasserne længst muligt. Det ærede medlems hjerte var hos den samlede udelte skole, men hans forstand tilsagde ham at anbefale ministerens og organisationernes forslag — for at opnå et resultat, sagde det ærede medlem. Det er måske nok rigtigt, at skulle ministeren opnå alle lærerorganisationernes tilslutning til et forslag, så måtte det blive et kompromis, hvorved ingen, heller ikke ministeren, helt kunne få det, man ønskede. Men hvor vigtigt det nu end var at få organisationerne under een hat, så er sagen ikke dermed afgjort. Det resultat, der er opnået indtil nu, er jo ikke den endelige afgørelse. Der skal vedtages en lov, før det rigtig kan blive til noget, og det foregår her i folketinget. Det, som nu forestår, er at finde frem til et grundlag, der kan samle almindelig tilslutning her i tinget, og hvis

[Jørgen Jørgensen (Lejre).]

det nu formede sig på den måde, at det blev nødvendigt for at opnå et resultat her, at man nærmede sig den udelte skole, ville det formentlig ikke være nogen stor overvindelse for socialdemokratiets ordfører igen at indtage et realistisk standpunkt og lade forstanden råde. I så fald kunne det ærede medlems hjerte endda samtidig være med i afgørelsen.

Venstres forslag er principielt ikke væsensforskelligt fra forslaget, som er udarbejdet af udvalget for Hjem og Skole, og det skulle ikke være udelukket, at der ved nøjere gennemgang af de to forslag kunne findes adskillige samlingspunkter, som måske kunne føre frem til en midterlinie, flere kunne slutte op om. Venstre har i sit forslag helt og fuldt godkendt 1937-lovens grundlag, hvad jeg naturligvis glæder mig meget over. Fra udvalget for Hjem og Skole foreslår vi en samlet skole for alle børn i de syv skoleår. Venstres forslag åbner mulighed for, at børnene kan gå ind i eksamensskolen, når de er 13 år, men man regner med, at for landsbyskolens vedkommende vil det normale blive, at børnene bliver i hovedskolen, til de er 14 år; derefter kan der oprettes realklasser, eventuelt i samarbejde mellem flere kommuner, og disse er da 3-årige. Det er det samme, som forslaget fra udvalget for Hjem og Skole indeholder.

Venstres ordfører, det ærede medlem hr. Marius Buhl, sagde i går, at venstre ikke vil ofre eksamensskolen, men beholde den indenfor folkeskolen. Det er nu ikke så forfærdelig meget, der er blevet indenfor. Men det frie valg, som venstre foreslår, med mulighed for at gå over i realklassen enten som 13-årig eller 14-årig, tror jeg vil skabe stor usikkerhed og blive vanskeligt, for ikke at sige umuligt, at praktisere i landsbyskolen. I byskolen vil delingen efter venstres forslag normalt ske i 13 års alderen, men med mulighed for, at børn, der er 14 år, kan gå ind i realskolens 2. klasse. Denne mulighed vil formentlig kun rent undtagelsesvis blive udnyttet.

De børn, der efter 6. skoleår bliver tilbage i hovedskolen, vil for det store tals vedkommende være det samme, som nu bliver i de frie mellemkoleklasser, altså dem, der ikke kan blive optaget i 1. realklasse.

At ret mange af disse børn efter et års undervisning i hovedskolen skulle være blevet bedre egnet til at gå ind i 2. realklasse, tror jeg ikke på; det vil sikkert kun komme til at foreligge i ganske enkelte tilfælde.

I bemærkningerne til venstres forslag fremhæver man — jeg mener med fuld ret — de store ulemper, der i det hele taget knytter sig til en deling af børnene ved 11 års alderen. Vil noget af det samme ikke blive tilfældet ved en deling det sidste år, før børnene normalt går ud af skolen? Naturligvis bliver de uheldige virkninger mindre, jo længere delingen skydes ud, men alligevel! Hvis man tænker sig, at en betydelig del af børnene i hver klasse går over i realklassen, når de er 13 år, så bliver hovedskolen på samme måde som nu en opsamlingsskole, hvor børn fra flere klasser skal slås sammen, med al den forstyrrelse og uro, dette fører med sig, og med en række andre uheldige virkninger, som venstre netop i sine bemærkninger så stærkt fremhæver overfor den nuværende delte skole. Jeg håber, at venstre vil være til at få i tale på dette punkt, som jeg finder uheldigt.

Det meste af venstres lovforslags øvrige indhold har jeg ikke meget at indvende imod. Bestemmelsen i § 2, stk. 4, hvorefter beboerne i et skoledistrikt kan forhindre, at en skole nedlægges, tror jeg ikke kan forenes med det bærende grundlag i forslaget iøvrigt, som forudsætter en vis centralisering, der også er nødvendig. I hvert fald i den affattelse, paragraffen har nu, tror jeg ikke den kan praktiseres. Dette og andre enkeltheder, som jeg ikke skal fremhæve her, kan vi drøfte videre i udvalget.

Jeg betragter venstres forslag som et positivt bidrag i skoleforhandlingerne, og jeg tror, at dette forslag indeholder tanker og synspunkter, som vil være af betydning, når et samlende grundlag for en løsning skal findes.

De synspunkter for skolens opbygning, jeg her har gjort mig til talsmand for, har fundet udtryk i det forslag, som udvalget, der blev nedsat af Foreningen for Hjem og Skole, har udarbejdet. Forslaget findes som bilag til undervisningsministerens folkeskolelovsforslag. Vi fandt det naturligt at vælge

[Jørgen Jørgensen (Lejre).]

denne fremgangsmåde fremfor at søge lovforslaget fremsat her i tinget, da repræsentanter for udvalget har været med i alle de forhandlinger, som er ført under undervisningsministerens ledelse.

Dette forslag fra udvalget for Hjem og Skole, det såkaldte Askovudvalg, er enkelt og ligetil: en samlet skole for alle børn til det 14. år; dør ovenpå bygget en 3-årig realklasse med flere linier og et 5-årigt gymnasium; ved siden deraf pligt for kommunerne til at iværksætte en fortsat undervisning i et 8. skoleår, når 10 børn i en kommune melder sig til en sådan fortsættelsesklasse. I landkommunerne vil det være naturligt, at flere kommuner samarbejder både om at oprette realklasser og om fortsættelsesundervisningen for de børn, der ikke ønsker at gå eksamensvejen. Et sådant samarbejde over kommunegrænserne for børnene efter det 14. år er allerede i gang flere steder i landet og ser ud til at virke særdeles tilfredsstillende.

Der er dog en vanskelighed ved denne eksamensordning, som jeg gerne vil gøre ministeren og tinget opmærksom på. Under den nugældende skoleordning kan eksamensuddannelse i forbindelse med de landsbyordnede skoler kun iværksættes som kursusundervisning, der afsluttes med præliminærekseramen. Jeg har ved tidligere lejlighed opfordret undervisningsministeren til at søge denne eksamensordning ændret. De krav, der stilles til denne kursuseksamen, er urimeligt store, og det vil meget vel kunne begrundes at ændre disse eksamenskrav allerede nu uden hensyn til, hvordan det iøvrigt går med skolens strukturændring.

Alle tre forslag, som vi her drøfter, forudsætter, at landsbyskolen stort set vedbliver at være en udelte skole med eksamensundervisningen tilrettelagt i samarbejde mellem flere kommuner efter børneskolens afslutning. Det vil derfor være ganske naturligt allerede nu at støtte og hjælpe frem den udvikling, der er i gang på dette område. Jeg vil derfor henstille til ministe-

ren, at der snarest muligt bliver fastlagt nye regler for eksamensoverbygningen i landsbyskolen, regler, som er mere rimelige end de nugældende, og som vil kunne passe ind i den kommende nye ordning.

Om undervisningens tilrettelæggelse efter det 14. år med et 8. skoleår og forlængelse af undervisningspligten til det 15. år vil jeg gerne sige nogle ord. Det er meget muligt, at det 8. skoleår om nogle år vil komme som noget naturligt og selvfølgelig, som tilfældet er i Norge, men jeg mener ikke, at forudsætningerne for at gøre det 8. skoleår obligatorisk er tilstede nu. Det er der iøvrigt heller ingen der har stillet forslag om. Ministerens forslag går ud på, at den udvidede undervisningspligt til 15 år først skal træde i kraft om 10 år. Så kan det vel også siges at være i god tid at tage beslutning herom allerede nu.

Det er en meget betydningsfuld afgørelse at udvide undervisningspligten, og før folkettingen tager det skridt, måtte der foreligge et virkeligt udtrykt ønske derom fra forældrekræde og fra befolkningen. Jeg undrer mig iøvrigt over, at forældrene i byerne ikke rejser krav om et 8. skoleår. Det kan meget vel siges, at overgangen fra barneskolen ud til arbejdet i det praktiske erhvervsliv er meget voldsom, og tillige står mange af børnene usikre overfor erhvervsvalget. Mange kommer på den forkerte hyld, fordi hverken forældrene eller børnene selv rigtig ved, hvor børnenes interesser ligger, eller hvad de har håndslag for. Egentlig skulle det slet ikke hedde et 8. skoleår, men et efterskoleår. Undervisningen i dette skoleår bør være af en helt anden karakter end i de 7 skoleår med en del praktiske ting: sløjd, husfid, værkstedsarbejde o. lign., naturligvis også skolefag. Børnene må stilles overfor noget nyt og inspirerende under denne fortsatte undervisning. Det må være muligt at gøre arbejdet dér så interessant, at skoletrætheden forsvinder. De frie efterskoler har fundet undervisningsformer, der passer til børnene i denne alder. Bedst var det sikkert for mange af børnene, at de kom ud til

[Jørgen Jørgensen (Lejre).]

praktisk arbejde et års tid, før de fik det sidste undervisningsår, men det lader sig af praktiske grunde ikke gøre. Uden stærke forældreønsker forekommer det mig at være meget betænkeligt at gennemføre et 8. skoleår.

Lad os imidlertid nu så hurtigt som muligt tilrettelægge den lettest mulige adgang til at få en undervisning i gang på frivilligt grundlag i det 8. skoleår. Det peger alle tre forslag henimod. Det skal være en pligt for kommunerne at iværksætte undervisningen, når 10 børn melder sig dertil. Det er kun forældrene, der skal interessere sig så meget for sagen, at de forlanger denne undervisning sat i gang; så får vi den fortsatte undervisning på frivilligt grundlag. Måske kunne det her gå på samme måde, som det er gået i Norge, at denne frivillige undervisning i løbet af en årrække førte til, at praktisk talt alle børn deltog i denne undervisning. Det er oplyst, at i Oslo har 95 pct. af børnene meldt sig frivilligt til en fortsættelsesundervisning, og at der deroppe nu ikke er noget problem længere med hensyn til det obligatoriske 8. skoleår. Lad os så finde former for undervisningen i den tid, der går, lad os få uddannet lærere, der egner sig til at tage denne undervisning op, som vil stille ganske særlige krav, såfremt børnene da skal have glæde og udbytte af den fortsatte skolegang.

Efter at jeg har overvejet alle de muligheder, der har været fremme med hensyn til ændringer i skolestrukturen, er jeg kommet til det resultat, at den enkleste og bedste løsning både for by og land er den udelte skole, den samlede skole for alle børn indtil det 14. år med differentieret undervisning i de ældste klasser og al videre uddannelse bygget op på det grundlag, der er nået i folkeskolen til det 14. år. En sådan ordning vil give folkeskolen den centrale placering i den danske skole, som denne betydningsfulde del af vort skolevæsen har krav på, og eksamensskolen vil ikke lide derved.

Vi er i det radikale venstre af den opfattelse, at en nyordning af vor skolelovgivning er nødvendig og påkrævet. Der er enkelte medlemmer i mit parti, der ikke deler de synspunkter, jeg har fremført — det vil vel også være naturligt, at spørgsmål af denne karakter ikke deler medlemmerne

i folketinget efter de almindelige partilinjier; men på hele min gruppes vegne kan jeg tilsige vor redebønhed til forhandling og vort ønske om, at det må lykkes at finde et samlende grundlag for en løsning af disse vigtige spørgsmål i dansk skolepolitik.

Alvida Larsen: I den debat, der længe er foregået udenfor dette ting om skolen, dens indretning, dens indhold, struktur og mål, har det nogle gange været fremført, at forældrene som helhed slet ikke havde udtalt sig om denne sag. Der blev så gjort nogle spæde forsøg på at få rigtige forældre, d. v. s. fædre og mødre, der ikke var skolefolk, der ikke var lærere, pædagoger, psykologer eller ungdomsledere, kommualbestyrelsesmedlemmer o. lign., til at sige deres mening om skolen i dag, om deres krav og ønsker til den, men heller ikke det lykkedes særlig godt. Kan man så heraf udlede, at landets hundredtusinder af forældre ikke har nogen mening om skolen eller ikke interesserer sig for, hvordan denne skole eller skoleforholdene er? Det blev fremhævet fra enkelte sider også her i går.

Jeg vil meget stærkt advare mod en sådan udlægning og en sådan vurdering af forældre i almindelighed. Det er min bestemte opfattelse, at forældre i almindelighed omfatter skolen, dens liv og dens betydning med den allerstørste interesse. Der er nogle, som mener, at forældrene i langt højere grad burde have ladet deres røst høre i artikler eller på møder, men man må gøre sig klart, at når det ikke er sket i debatten om strukturforslaget, som det jo kaldes, hænger det utvivlsomt sammen med, at forældrene har en følelse af, at al den tale om ny struktur og nye linier har så lidt at gøre med det, de i dag finder livsnært, aktuelt og vigtigt. Både børn og forældre beskæftiger sig nu engang mest med det, de støder på i hverdagen. De diskuterer de ting, der generer dem hver eneste dag, og om dem har de en absolut mening.

Det ærede medlem hr. Erik Eriksen åbnede i sit indlæg under den politiske åbningsdebat, at han havde talt med en mand fra Vendsyssel; deres samtale havde strejft den kommende skoledebat herinde. Manden fra Vendsyssel havde da sagt noget om, at al den tale om en ændret struktur af skolen kunne være meget god,

[Alvilda Larsen.]

men han syntes nu, at det var meget vigtigere for os herinde at finde ud af, hvordan man kunne løse hans sogns skoles problem med de talrige skiftende vikarer. Børnene i hans skole kom ind som 7-årige og gik ud som 14-årige uden at have haft en eneste fast lærer i mere end et halvt år.

Jeg tror, denne mand fra Vendsyssel peger på et af de for alle forældre mest afgørende spørgsmål, og jeg tror, at han har reageret præcis på samme måde, som de fleste forældre i byerne gør det. De spørger: Strukturændringer, linier og forskellige skoleafdelinger — hvad er det for noget? Det er måske rigtigt, og det kan være meget godt; det er i alt fald noget nyt. Men hvorfor er der ingen, der taler om de overfyldte skoler, om de altfor store klasser, om at børnene må skifte klasseværelser ustandseligt? I en familie med tre skoleøgende børn har moderen nok at gøre dagen igennem, fordi disse tre børn skal møde på forskellige tidspunkter og kommer hjem til forskellig tid. Det er sådanne ting, der skaber uro og nervøsitet dagen igennem hos børn og forældre. Det er disse urimelige forhold, der er mest aktuelle, og det er dem, forældrene ønsker en løsning på — og efter min mening med rette.

Jeg gør mig ikke her til talsmand for den opfattelse, at man ikke i tide kan diskutere strukturændringer af skolen. Det kan man naturligvis godt, udviklingen i samfundet kan jo nødvendiggøre det. Jeg har imidlertid en fornemmelse af, at de ændringer af skolen i dag, som regeringen foreslår, er et bevidst eller ubevidst forsøg på at sno sig udenom løsningen af de største af de vanskeligheder, som skolen, børnene og forældrene lider under. Det afgørende er, at strukturændringen — hvis en sådan skal komme — kommer som et led i forbedringen af skolen og ikke bare som udenomssnak for at undgå virkeligt alvorlige pædagogiske problemer, utilstrækkelige byggebevillinger og uanstændige arbejdsvilkår for skolens medarbejdere.

De aktuelle vanskeligheder beror på, at der ikke er bygget skoler nok — manglen er katastrofal — og at alt, hvad der er nødvendigt for skolen, for dens harmoniske arbejde: hensigtsmæssig indretning, tilstrækkeligt med arbejdsmateriale og meget

andet, er blevet udsat for den nedskærings- og sparepolitik, som skiftende regeringer har ført, fordi statens midler er blevet anvendt til at klare de tunge militære byrder, som tilslutningen til Atlantpagten har betydet. Det er folkeskolen, der er blevet hårdest ramt.

På Danmarks Lærerforenings repræsentantskabsmøde i sidste uge aflagde formanden, hr. Niels Nielsen, en beretning, hvori han sagde noget om, at vor skoles alvorligste problemer i dag er — som de har været det i de senere år — lokalemanglen og lærermanglen. Situationen er i virkeligheden så katastrofal, at enhver lejlighed må benyttes til at ruske op i myndighederne og minde dem om deres ansvar for den opvoksende ungdom.

Videre hedder det i omtalen af skoleloven af 1937; jeg citerer . . .

Formanden: Der kan ikke citeres uden tilladelse.

Alvilda Larsen: Jeg beder om tilladelse til at citere:

„Skoleloven af 1937 kan nu snart fejre sit 20 års jubilæum, og endnu må en stor del af vore landsbyskoler arbejde under lokaleforhold, undervisnings- og skoleplaner og med inventar og materiel, der stammer tilbage fra 1814-loven, alt sammen fordi skolebyggeriet foregår i et så langsomt tempo, at det trodser al rimelighed og sund fornuft.“

Senere anføres det, at man har den opfattelse, at myndighederne har svigtet skolen indtil det uforsvarlige. Det er hårde ord, men er de ikke sande?

På et tidspunkt, da 1937-skoleloven, der fastsætter et bestemt skolebyggeri — hvis frist iøvrigt er udskudt nogle gange, sidst til 1958 — så dårligt har kunnet opfyldes og, hvad vi i dag med sikkerhed kan sige, langt fra bliver opfyldt, inden fristen udløber, er det helt andre ting end strukturændringer, der skal til.

Det understreges fra mange sider, at de lokale skolemyndigheder gør sig store anstrengelser for at komme i gang med skolebyggeriet i henhold til skoleloven af 1937, men de standses af de bevilgende myndigheder. Mon så ikke regeringen først og fremmest skulle tage sig på at rette på

[Alvilda Larsen.]

de uholdbare tilstande: at gældende lov, vedtaget af de lovgivende myndigheder, saboteres, hvad regeringen og dens politik til syvende og sidst har ansvaret for?

I 1951 fremkom Danmarks Lærerforening med en beregning af, hvad der skulle til for at gennemføre 1937-loven, og heri nævner man, at en ajourføring pr. 1949 ville betyde et skolebyggeri til 800 mill. kr.; det ville det koste at gennemføre 1937-lovens krav. Hertil kommer det stigende antal børn i skolerne, som skaber et yderligere behov for lokaler. Man tager 1960 som skæringspunkt og kommer så til det resultat, at det medfører en yderligere udgift på 550 mill. kr., hvis man skulle bygge det nødvendige antal skoler. Altså — for 1 350 mill. kr. eller for 150 mill. kr. årlig i 9 år skulle der bygges, hvis man skulle afhjælpe manglen på skoler.

Et ministerielt udvalg, som i 1952 skulle undersøge byggesituationen for skolerne — nok mere vedrørende byggeriets art og priser end i retning af at søge at nå frem til en plan til afhjælpning af selve manglen på byggeri — kom til det resultat, at der på det tidspunkt manglede 6 103 klasseværelser, 1 861 gymnastiksale, 1 394 sløjdelokaler og 1 279 skolekøkkener. Disse tal findes i en beregning, som bladet „Folkeskolen“ derefter foretog i 1953. Der er til det byggeri, som folkettinget mener er nødvendigt, hvis skolen skal kunne opfylde de krav, der stilles til den, i året 1949—50 bevilget 31 mill. kr., i 1951—52 40 mill. kr. og i 1952—53 42 mill. kr. — det sidste tal blev dog vistnok forhøjet til 70 mill. kr.; men disse tal fortæller os, at man er langt fra de 150 mill. kr., der årlig skulle bygges skoler for. Bevillingerne svarer til ca. 2 pct. af statens samlede anlægsudgifter. Jeg vil i denne forbindelse gerne bede om tilladelse til at citere af bladet „Københavns Kommuneskole“s redaktionelle artikel om dette spørgsmål den 24. august 1951; det hedder dér:

„40 millioner og mindre end 2 pct. af hele puljen er, hvad et land, der almindeligvis ønsker sig prist for sit høje kulturelle stade, mener at kunne ofre på nye undervisningslokaler til den opvoksende ungdom.

Danmark befinder sig i en oprustnings-

og nedskæringsperiode, og det er sagt, at alle må være med til at bære byrderne. Men i et kulturdemokrati må det være således, at hele det område, der omfatter den opvoksende ungdom, dens undervisning og opdragelse, må være det, der rammes sidst og mindst.“

Følgerne af de ydre vanskeligheder, som jeg har omtalt her, er netop den for høje klassekvotient, og hvad deraf følger: manglende faglokaler, delt skoletid, undervisning i uegnede lokaler, vagabondering o. s. v.

I Københavns kommune mærkes manglen på skoler også i uhyggelig grad. Af årsberetningen for Københavns kommune for 1953—54 fremgår det, at der — når man ser bort fra de skoler, der overhovedet mangler — findes 80 skolebarakker, de kaldes pavilloner — det lyder lidt finere — og i de 80 barakker var der 121 klasseværelser, 25 gymnastiksale og 6 sløjdelokaler. Barakker kan være meget gode, ganske vist, men i det store og hele er kvaliteten for ringe. Endvidere har vi i København 8 særskoler; deraf de 5 fra før 1900, 1 er opført i 1903 og 1 har til huse i en barak; kun en eneste er opført til sit egentlige formål i 1934. De øvrige særskoler holder til i gamle, mange gange uegnede, tilfældige lokaler.

Man roser sig i København af den særundervisning, der findes. Meget er nået — og det er nået ved den enkelte lærers og den enkelte leders indsats — men de ydre rammer og vilkår burde der sørges bedre for.

Når skolemanglen fremhæves i diskussioner med ansvarlige repræsentanter for myndighederne, indrømmes det fra denne side, at kendskabet til manglen er tilstede, og at der burde bygges mere — men længere kommer man heller ikke. Mon tiden ikke er inde til, at der gives et svar fra undervisningsministeren, fra regeringen, på, hvordan og hvornår man vil løse problemet med skolemanglen? Har man en regulær plan for, hvordan skolebyggeriet skal foregå og skride fremad nu?

Den eneste undskyldning for det manglende skolebyggeri, der har været forsøgt, har været denne: ja, men manglen er mest iøjnefaldende netop nu, da de store fødselsårsgange er der; engang efter 1960 vil børne-

[Alvilda Larsen.]

tallet i skolerne gå ned, og så vil der ikke være så store problemer. Jeg vil gerne fastslå, at denne teori er forkert. Vi er langt bagefter; vi mangler skoler, selv når vi ser bort fra de store årganges børnetal, og jeg vil her henvise til et referat fra Danmarks skoleinspektørforenings årsmøde i 1953 i bladet „Københavns Kommuneskole“ for den 8. maj 1953. Under overskriften „Samfundet i gæld til skolen“ hedder det — jeg beder den højtærede formand om tilladelse til et citat —:

„Enhver tale om overflod eller blot tilstrækkelighed på lokaler om 4—6—8 år er økonomisk sparetale blottet for hensyn til skolens behov og dens placering som grundpille i samfundet.“

Og videre:

„Der bliver ikke lokaleoverflod i denne generations tid. Samfundets forpligtelse overfor skolen på det lokaleområde er i virkeligheden af meget store dimensioner.

Det er gammel gæld, det er årligt voksende gæld, da lokaletilvæksten langt fra svarer til elevtallets stigen, og der er krav, som stilles om kommende reformer.

Reformer koster lokaler, lokaler og atter lokaler. Det må myndighederne vedkende sig — og derfor skylder de skolen og dermed samfundet et initiativ.“

Vi ser altså, at skoleinspektører, lærere, børn og forældre, allesammen, først og fremmest peger på nødvendigheden af tilstrækkelig mange skoler. Derfor spørger jeg den højtærede undervisningsminister, der har ord for at være en initiativrig mand: Hvilket initiativ agter ministeren at tage overfor dette det vigtigste spørgsmål i forbindelse med skolen, og hvornår? Det gælder landet, og det gælder byerne.

I denne forbindelse kunne jeg også tænke mig at spørge den højtærede minister: Hvor mange centralskoler mangler vi, inden 1937-lovens krav er opfyldt?

Et andet spørgsmål, der må besvares, et andet problem, der må klares, før man kan diskutere ændringer i skolens struktur, er spørgsmålet om det fornødne antal lærere. Fra skolefolks side er dette spørgsmål stillet i forgrunden i strukturdebatten, men det interesserer også i allerhøjeste grad forældre

og elever. Jeg kan ikke se, hvordan man med kendskab til den uro og den uharmonisk, som skiftende lærerkræfter medfører i en skole, kan tænke på strukturændringer. Jeg vil gerne for yderligere at få belyst denne side af sagen bede ministeren oplyse tinget om, hvor mange skoler på landet der findes i dag med hveranden dags undervisning. Det kunne jeg godt lide at få at vide, for det blev fortalt mig for et par dage siden, at kun 30 km fra København findes der en skole med hveranden dags undervisning.

For nogle år siden opgjorde Danmarks Lærerforening det manglende antal lærere til ca. 1200. I 1953 foretog bladet „Folkeskolen“ et rundspørge i forbindelse med en debat om opdragelseskrisen, og de svar, der kom ind her, var livlige kommentarer til de fortvivlende vikarforhold; der kom bl. a. dette svar: vi har haft 7 vikarer i løbet af 3 måneder, deraf kun en enkelt eksamineret. Jeg vil gerne spørge, hvordan det ser ud nu; det er vigtigt at få spørgsmålet besvaret, for med en sådan mangel på lærere og skolelokaler kan man slet ikke forestille sig en strukturændring som den foreslåede praktiseret.

Der er også andre spørgsmål, der trænger sig på, og som allesammen hænger sammen med den kendsgerning, at 1937-loven endnu langt fra er gennemført. Derfor er det så svært at se nytten af strukturændringerne, eller rettere: at se det aktuelle, det påkrævede i sådanne ændringer nu.

Jeg kunne f. eks. også tænke mig at spørge: Hvor mange skoler har vi, hvor børnene ikke har mulighed for at få gymnastikundervisning? Det er jo en ting, som det også har betydning at vide.

Med disse spørgsmål har jeg antydnet, at så længe betingelserne for opfyldelsen af den 18 år gamle skolelov synes at være utilstrækkelige — den er i hvert fald langt fra opfyldt — må man stille sig tvivlende overfor ændringernes realisering, i hvert fald sådanne ændringer, som foreslås her.

Det kunne så heroverfor anføres, at disse ændringer netop kan fremme det, man ville opnå, da man i 1937 ændrede loven. Men hvad skal den nye struktur gøre godt for? Jo, siges der, under den nuværende skoleordning bliver børnene forskelsbehandlet; de bliver ikke undervist lige længe. En eksamensmellemskole har et formål; de børn,

[Alvilda Larsen.]

der går i den frie mellemskole, sidder blot i en ventesal; der er intet formål med denne skoleafdeling; vi skal i stedet for stile efter en 8-årig obligatorisk skolegang for alle, og i stedet for de to linier skal vi have flere; vi skal have en 5-årig grundskole plus en boglig linie, der skal sigte imod gymnasiet og realskolen, og tre praktiske linier, som hver har sit formål: een skal sigte mod de tekniske skoler, en anden imod handelskolen og en tredje imod husholdningsskolen. Man kunne næsten fristes til at spørge, om der ikke også skal være en linie for de ufaglærte, dem, der skal være arbejdsløse; men dem skal der måske ikke være nogen af i fremtidens Danmark. Det er naturligvis kun godt, men jeg tror ikke rigtig på, det vil komme til at gå sådan i det samfund, vi har.

Jeg er helt på det rene med, at det er forholdene i den frie mellemskole i dag, der har fremkaldt forslaget om den nye liniedeling, men jeg tror, det er helt galt, hvis man mener, at en liniedeling som den foreslåede kan løse de problemer, som vitterlig består for alle de børn, der ikke går i eksamensskolen. I 1949 udtalte daværende undervisningsminister Hartvig Frisch, at han var en afgjort modstander af den nuværende delte skole, som sugede kraften af vor folkeskole. Hermed antydede Hartvig Frisch i virkeligheden direkte, at den fri mellemskole er en slags sodavand, hvorfra kulsyren er forsvundet. Nu tror den nuværende undervisningsminister altså, at denne kulsyre kommer igen, blot fordi han hælder den dovne sodavand over på tre andre flasker forsynet med strålende etiketter som håndværkerlinien, husholdningslinien og kontorlinien. Jeg ved meget vel, at linierne ikke har disse navne, men det vil ikke vare længe, før de i praksis får dem.

Ændringerne i 1937-loven tilsigtede at gøre undervisningen, uddannelsen, mere demokratisk; man ville ligestille eksamensmellemskolen med den anden skole, som man så gav navnet den fri mellemskole. I dag er vi i stand til at se, at disse mål ikke er nået, at forsøget er slået helt fejl. Eksamensmellemskolen vil nu engang i det samfund, vi har, være den skole, som de fleste stræber efter at komme ind i. Man mener med rette, at en eksamen er vejen til større erhvervs muligheder, mere almen kulturel

undervisning, pænere børn o. s. v., ja, selv til lærlingestillingerne i håndværk er ansøgere med mellemskoleeksamen de foretrukne, når de altfor få lærlingepladser skal besættes.

Jeg nærer ingen tvivl om, at den højtærede minister mener, at motiverne for hans forslag er gode, sociale og demokratiske motiver, men jeg synes ikke, at ministeren drager konsekvensen af dem, for den deling, han vil bort fra, bliver endnu mere iøjnefaldende end før. Jeg er helt enig i nogle betragtninger, som rektor Sigurd Højberg, Sorø Akademi, gjorde gældende i en kronik fornylig, hvori han bl. a. siger, at forældrene skal nok opdage, at den boglige linie i kraft af sin fortsættelse i realskolen og gymnasiet er den, der giver barnet de fleste fremtidsmuligheder; hvis ikke man har den opfattelse af forældrene, så underkender man forældrenes intelligens.

Den boglige linie vil skabe lige så stor trængsel som eksamensmellemskolen hidtil. Jeg mener, at man helt ser bort fra, at den afgørende årsag til trængslen ved vore skoler i dag er delingen, og jeg er her helt enig i de betragtninger, som det ærede medlem hr. Jørgen Jørgensen (Lejre) fremførte for lidt siden. Når jeg mener dette, er det, fordi der er mange forældre, som har fremført deres syn på de ting. Jeg tror, alle forældre er kede af denne deling, og jeg har et meget frisk eksempel på, hvor ulykkelig denne deling er. Et barn, hvis forældre ikke absolut ønskede barnet i eksamensskolen, blev alligevel indstillet efter de nye regler om prøven i København. Barnet bestod ikke prøven og gik over i den fri mellemskoleklasse, og hun var endda så heldig der at få den samme lærer, hun havde haft i sine første fem skoleår. Det viste sig imidlertid meget hurtigt, at i den klasse, hun kom i, den fri mellemskoleklasse, var samtlige børn dumpekandidater fra andre klasser og skoler. Der var store vanskeligheder for denne klasse. Det barn, jeg taler om, var nu ulykkeligt over at gå i skole, medens hun tidligere havde været glad for det. Hun kunne ikke selv forklare hvorfor, men børnene var ikke som de andre, og det var synd for læreren. De andre børn havde det på samme måde. Ved samtaler med læreren viste det sig, at der var meget store vanskeligheder med denne klasse, idet børnene, der alle havde

[Alvilda Larsen.]

været oppe til prøve og ikke var kommet i eksamensmellemsskolen, følte, at de havde spillet fallit, de dueede ikke til noget, de havde opgivet, og de mistede fuldkommen interessen for at følge undervisningen. Det barn, jeg taler om her, blev imidlertid så af skolen sammen med to andre indstillet til prøve igen næste år for at gå over i 1. klasse i eksamensmellemsskolen. Barnet bestod og flyttede samtidig til en omegnskommune og kom i en skole, hvor man for første gang havde mellemsskoleklasse. Hun kom i en klasse sammen med børn, hvoraf en hel del også var tidligere dumpekandidater, som var gået fra den fri mellemsskole til eksamensmellemsskolen; og så var der pludselig ikke længere nogen problemer, hverken for læreren eller for børnene i denne klasse.

Jeg synes, at det er et udmærket eksempel, der understreger, at det er selve delingen af børn i 11—12 års alderen, det er galt med. Både børnene og forældrene giver op. Det er, synes jeg, katastrofalt, at børn i den alder skal miste perspektivet for livet og for deres arbejde i dette liv totalt. Der gøres meget stor skade derved. Børn har ikke lige store evner, de har heller ikke lige store ønsker om videregående uddannelse senerehen, men de skal minsandten ikke slås ud i 11—12 års alderen.

Efter vor opfattelse må enhedsskolen være det rigtige. Alle børn bør holdes sammen i 8 år. Når de er 14—15 år, er de langt mere klar over sig selv, langt mere modne til at vælge det, de mener de kan klare. Undervisningen skulle så tilrettelægges således, at børnene fik den mest grundige undervisning, ikke mindst i de vigtigste elementære fag som regning, skrivning og dansk, og der ville endda være yderligere god plads for andre fag, kulturelle fag, samfundskundskab og i hvert fald eet fremmed sprog. Vi ville på den måde nå at give alle børn en god og tidssvarende undervisning, og der kunne blive plads til en sund kammeratlig konkurrence børnene imellem. Ikke mindst dette vil jeg lægge meget stor vægt på netop i en tid, da der hersker den usunde konkurrence ude i samfundet, som efterhånden fører uhyggelige tilstande med sig, med alles kamp mod alle. Kunne vi i skolen lære vore børn at holde sammen,

opdrage dem til at hjælpe hinanden, så tror jeg, at meget ville være nået. Jeg synes, at det må være et af skolens mål at sikre den fulde udvikling af barnet såvel i praktisk og fysisk som i følelsesmæssig og intellektuel henseende. Det er samarbejdet, vi må påkalde. Må derfor ikke samarbejdet mellem børn fra forskellige sociale miljøer, med forskellig intelligens, med forskelligt praktisk håndelag, såvel som mellem lærere og forældre, mellem børn og lærere og lærere indbyrdes være et afgørende princip? Et sådant formål synes jeg ikke midterlinieforslaget tjener.

I den forbindelse kunne jeg også tænke mig at pege på, at selve skolens indhold er nok så vigtigt som strukturen. Vi har for tiden med problemer at gøre, som lærerne støder på i det daglige, men som vi ikke taler ret meget om; jeg tænker f. eks. på den kulørte litteratur, dens betydning og indvirkning på børnene. Jeg synes, at vi snart burde tage stilling til disse seriehæfter, få standset den strøm, der i millionoplæg går ud til vore børn og unge. Vi taler om at forbedre børnenes muligheder ved påvirkning og god opdragelse i skolen, men hvad gør vi overfor de uheldige påvirkninger, som underlødige film og uhyggelige tegneserier fører med sig?

Hvad skolens indhold iøvrigt angår, mener jeg, at der kan gennemføres forbedringer. Man skal gøre sig klart, hvilke problemer med hensyn til uddannelse og erhvervsmuligheder der består for forældre og børn. De kan ikke løses isoleret af skolen eller for skolen; de kan ikke løses uafhængigt af samfundsforholdene, af livet udenfor skolen, i hjemmet og i samfundet. Muligheden for at dygtiggøre sig og få en uddannelse hænger nu engang sammen med de økonomiske kår, samfundet byder os. Der er stadigvæk et privilegium for den bedst stillede del af samfundet, et privilegium, som hviler på den private ejendomsret. Det er få, der kan gennemføre et studium, når de kommer fra arbejderhjem; og i folkeskolen vil det være sådan, at det barn, der kommer fra trygge kår i hjemmet, fra gode boligforhold, og som har en moder, der er hjemme og ikke udearbejdende, og en fader, der ikke skal spekulere på huslejen og skatten, der kan give dem støtte i skolearbejdet, det barn har og vil altid have helt andre

[Alvilda Larsen.]

forudsætninger end det barn, der kommer fra et økonomisk dårligt stillet hjem, fra en trang lejlighed, hvor der er mange børn, og hvor der ikke er ro til at læse, hvor moderen f. eks. er alene og må gå på arbejde og kommer træt hjem, hvor der er økonomiske spekulationer, der tager forældrenes kræfter og ikke giver dem mulighed for at give børnene den nødvendige støtte i skolearbejdet. En demokratisering af skolen og af undervisningen er betinget af, at en økonomisk demokratisering, kan man sige, af vort samfund finder sted.

Mit parti går ind for den 8-klassede enhedsskole. Betingelsen for det 8. skoleår er imidlertid, at der er skolelokaler og lærere nok. Derudover tror jeg ikke, man skal se bort fra, at der også må være økonomiske betingelser tilstede i hjemmene, og der bør efter min mening ved gennemførelsen af et 8. skoleår tænkes på en form for tilskud til de børn, der kommer fra de dårligst stillede hjem. I denne forbindelse vil jeg gerne minde om, at da England, tror jeg det var, gennemførte en ny skoleform, gennemførte man samtidig børnetilskud eller børnerente til alle familier, og for de familier, der havde skolesøgende børn, gælder den ordning, at tilskuddene gives, så længe børnene er under uddannelse. Noget i den retning tror jeg man burde tænke på, og en af forklaringerne på, at 27 pct. af børnene går for tidligt ud af eksamensskolen, er, at der er brug for den skilling, de kan tjene til hjælp for hjemmet.

Vi går som sagt principielt ind for en 8-klasset skole, og ovenpå den forestiller vi os et 4-årigt gymnasium eller en 2-årig realskole, og parallelt hermed, på grund af den tekniske udvikling i samfundet, en række erhvervsuddannende skoler, ovenpå hvilke der kan skabes rene erhvervsskoler.

Vi tror, at en enhedsskole bedst kan løse landsbyskolens problemer. Der er nu for landsbyskolens vedkommende en udvikling i gang, så at de økonomisk bedst stillede på landet alle sender deres børn enten til en privat realskole eller til en kommunal realskole i købstæderne. Tilbage sidder landarbejdernes og andre arbejderes børn, og hvis den udvikling får lov til at fortsætte, får vi den rene fattigskole på landet.

Med hensyn til spørgsmålet om, hvorvidt gymnasieskolen skal have en hovedskole eller ej, synes tilhængerne af, at gymnasieskolerne skal have hovedskoler, at være af den opfattelse, at der skal skabes gode kår for eliten. Tilhængerne af dette har altså det grundsynspunkt, at et lands elite fortrinsvis skal søges i den bogligt begavede del af befolkningen. Jeg kan ikke se andet, end at et sådant synspunkt og et forslag, som realiserer en skoleform ud fra et sådant synspunkt, må stå i skærende modstrid til det strukturforslag, som siges at tilstræbe at formindske eksamenspresset og at lægge mindre vægt på det boglige og på kvotienter. Der vil ikke blive tale om ligestilling af de forskellige skoleformer, når vi oprettholder en ordning med en teoretisk hovedskoleordning, som vi ved af forældre og lærere bliver betragtet som prima i forhold til folkeskolens sekunda vare. Der er en stor fare for, at gymnasieskolen herefter vil vokse på folkeskolens bekostning.

Jeg vil gerne, inden jeg samler det, jeg har sagt her, henvide til de synspunkter, som blev gjort gældende af ungdomskommissionen. I en af dens 11 betænkninger har man beskæftiget sig med skolen, med ungdommens erhvervsvalg, dens faglige uddannelse og lignende ting, og jeg synes, at disse synspunkter burde være kommet frem under denne debat om strukturændringer. Den betænkning, som omhandler disse ting, fremsætter en meget alvorlig anklage mod det danske skolesystem af i dag, idet man siger, at det system, vi har, skaber et meget større skel mellem de unge end ønskeligt, og at det er delingen i 11—12 års alderen, som fører til denne forskelsbehandling. Kommissionen anser det for ønskeligt, at fordelingen af børnene på de forskellige skoleformer foretages så sent som muligt og således, at der stadig findes muligheder for overgang fra den ene skoleform til den anden. Endvidere peger ungdomskommissionen på, at økonomiske tilskud må der til, hvis man tænker på et skoleår mere, og at der i det hele taget bør ydes langt større støtte til den ungdom, der vil videreudanne sig. Jeg synes, man burde lægge vægt på det, der her siges af ungdomskommissionen, og særlig på det, der siges om delingen.

Jeg vil slutte med at sige, at mit partis

[Alvilda Larsen.]

synspunkt er, at der først og fremmest må udarbejdes en plan for bygningen af de skoler, som absolut mangler. Dernæst bør der tænkes på større bevillinger til arbejdsmateriel i skolerne, til forsøg for lærerne o. s. v. For det tredje bør skolen være en enhedsskole og for det fjerde en 8-klasse eller 8-årig skole, hvilket forudsætter et tilstrækkeligt antal skoler og lærere samt økonomisk støtte til forældrene.

Jeg vil derefter gerne om det forslag, der kaldes Askovforslaget, og venstres lovforslag sige følgende. Vi har i mit parti stor sympati for Askovudvalgets forslag, meget stor sympati. Der er enkeltheder, vi ikke helt billiger, men i det store og hele har vi stor sympati for dette forslag. Der er også i det lovforslag, som er fremsat af venstre, ting, som vi synes er meget fornuftige, aldeles udmærkede, selvom der også i det er noget, vi ikke kan billige. Vi mener, at der i begge disse forslag er enkeltheder, som er bedre end ministerens midterlinieforslag. Jeg håber, at de tanker, jeg har givet udtryk for her, vil blive taget med i overvejelserne i udvalget, hvor mit parti jo ikke bliver repræsenteret, og at udvalgets arbejde til slut må resultere i de hårdt tiltrængte forbedringer af vor nuværende skole, som alle ser hen til.

Alfred Jørgensen: Efter retsforbundets principielle syn på skolen har forældrene ret og pligt til at drage omsorg for børnenes opdragelse og undervisning; men vi erkender, at samfundets struktur i dag er sådan, at et flertal af forældrene rent økonomisk ikke magter denne opgave. Derfor har vi trods onde tunger ikke i sinde at lægge en bombe under den bestående skole, men er villige til at drøfte dens rammer og alle de spørgsmål, som står i forbindelse hermed: forældrenes plads i skolebilledet, forholdet mellem eksamensskolen og den eksamensfri skole, undervisningstidens længde, skolens forhold til erhvervene, friskolens, ungdomsskolens og de private eksamensskolers stil-

ling og endelig de principielle grunde og faktiske forhold, der anviser en løsning under hensyntagen til en forsvarlig økonomi. Det skal forøvrigt med henblik på de stadig stigende krav til økonomien slås fast, at skolens og undervisningens værdi ikke måles med penge og slet ikke behøver at stå i ligefremt forhold til omkostningerne, men at der også kan ydes en værdifuld indsats under beskedne ydre rammer.

I den debat, der er ført om skolens struktur, har lærerne haft lejlighed til at ytre sig, mens forældrenes synspunkter ikke er kommet stærkere frem, og det er dog forældrene, der i første række er part i sagen, og forældrenes ønsker, der i første række bør tages hensyn til ved en drøftelse af skolens fremtid. Vort ideal er en skole uden spændetrøje og ensretning, hvori livet frit kan gro i al sin mangfoldighed, og at forældrene har frihed til at vælge den skoleform, der svarer til deres ønsker.

For at vurdere nødvendigheden af en gennemgribende ændring i skolens struktur vil det være nyttigt at se på skolens status i dag. Det vil være nyttigt i første række at komme ind på eksamensskolens forhold, så meget mere som det jo er de problemer, der rejses i forbindelse med eksamensskolen, der har ført os ind i den standende debat om skolens struktur.

Som det fremgår af de bemærkninger, hvormed den højtærede undervisningsminister ledsagede sit strukturforslag ved fremsættelsen i foråret, blev den mellemskoleordning, der gennemførtes ved almenskoleloven af 1903, en betydelig succes; og mellemskolen er også en god skoleform for de elever, der besøger den, og for de lærere, der arbejder i den. Den velvilje, den har mødt fra forældrekræde, har ført til en stadig stigende tilslutning; men samtidig opstår der tilsyneladende også en voksende uvilje mod mellemskolen fra de forældre- og lærerkræde, der kun kender den udefra. Gennem mit personlige arbejde i mellemskolen i en menneskealder og min forbindelse med hjem, der har sendt deres børn i

[Alfred Jørgensen.]

mellemskolen, og lærere, der har arbejdet i mellemskolen, har jeg lært denne skoleform at kende både udefra og indefra, og der er for mig ingen tvivl om, at mellemskolen er den skoleform, der svarer til, hvad flertallet af forældrene ønsker. En af grundene til mellemskolens succes ligger utvivlsomt i, at delingen af eleverne finder sted på et gunstigt tidspunkt, i 11—12 års alderen. På den tid er eleverne kvikke og modtagelige og endnu ikke præget af skoletræthed og andre af overgangsalderens vanskeligheder. De kommer godt i gang og er optaget af alt det nye, der møder dem i arbejdet, og når de uundgåelige vanskeligheder senere kommer frem i 3. mellem, bliver disse som regel af kortere varighed.

En fordel ved mellemskolen er også den fremadskridende undervisning, der er afpasset efter børnenes udvikling, idet der hvert år kommer nye fag med nyt stof til. Gennem dette arbejde stilles der bestemte krav til eleverne, afpasset efter deres alder og modenhed. Der er bestemte mål, der skal nås gennem undervisningen, og det har sin betydning både for lærere og elever. Men størst vægt må der lægges på, at eleverne gennem det daglige arbejde vænnes til de krav og pligter, som de møder også uden for skolen.

Blandt de anker, der rettes mod mellemskolen, er den væsentligste den, at eleverne i stort tal afbryder skolegangen i 3. mellem ved undervisningspligtens ophør; men det gælder jo også og i endnu højere grad, hvor undervisningen i den eksamensfri mellemskole udvides udover den undervisningspligtige alder. Jeg tvivler om, at en forlængelse af undervisningspligten vil være det rigtige middel herimod. Man kan dog ikke ad lovgivningens vej forandre den menneskelige natur; sandsynligvis vil man mod hensigten opnå at øge skoletrætheden og skærpe disciplinkrisen. Det er påfaldende, at de argumenter, der fra modstandernes side anføres imod mellemskolen, både er få og svage, medens de vanskeligheder, den eksamensfri skole har at kæmpe imod, er åbenbare. Man bør derfor snarere sætte alle kræfter ind på at afhjælpe disse mangler end på at afskaffe mellemskolen. Det er så meget mere betænkeligt at slå i stykker, hvad vi har, som den nuværende

skole er resultatet af en udvikling, hvorved den har tilpasset sig efter pædagogiske og praktiske krav. Derfor må eksamensskolen bevares. Det var naturligvis ønskeligt, om presset på denne skoleform ikke var så stærkt, men grunden hertil ligger udenfor skolen, idet kravet om eksamen er fremkaldt af erhvervslivet og samfundet og som følge deraf også stilles af forældrene.

Hvad der i det foregående er sagt om mellemskolen gælder også i det store og hele for præliminærskolen, såvidt den er lagt tilrette med 4 eller 5 års undervisning. Men det svage punkt i vor nuværende skoleordning er den 2—3-årige eksamensfri afdeling, der danner afslutningen på folkeskolen. Her mangler der åbenbart fasthed og plan, her er der en rig arbejdsmark for ivrige reformatorer. Lad os forbedre denne skoleform og gøre den konkurrencedygtig overfor eksamensskolen, og lad så mellemskolen leve videre. Der er dog ikke grund til at tage livet af en god skoleform, fordi en anden skoleform har svigtet.

Jeg kommer nu til et vigtigt punkt i debatten, til omtalen af de 3 foreliggende strukturforslag: den højtærede undervisningsministers forslag, Askovforslaget og partiet venstres forslag. Da der ikke her er tid til at gå i enkeltheder med hensyn til disse forslag, skal jeg afstå herfra og begrænse mig til at tage stilling til forslagernes hovedpunkter.

Først skal jeg gøre nogle bemærkninger til den højtærede undervisningsministers forslag, idet jeg udtaler min anerkendelse af, at det blev fremsat på et sådant tidspunkt, at der har været lejlighed til at drøfte det på sommerens og efterårets skolemøder. Det store og dygtige arbejde, der er nedlagt i forslaget med det formål at skabe symmetri i skolen, kræver respekt, og det må påskønnes, at forslaget tager sigte på at bevare væsentlige træk af den nuværende skole, selvom det er lidt svært at kende mellemskolen i den nye skikkelse, efter at hovedet er amputeret.

En deling af eleverne i en boglig og en praktisk linie er naturlig, men en yderligere liniedeling er jeg betænkelig ved, da børneskolens opgave må være at bibringe eleverne de elementære skolekundskaber og ikke at fungere som en fagskole for de forskellige erhverv. Man gør vel i at huske, at tilegnet

[Alfred Jørgensen.]

viden glemmes hurtigt, og at det praktiske livs krav ofte afviger fra skolens arbejde. Men har eleverne i skoletiden gennem arbejdet med det foreliggende stof fået hukommelsen og tanken trænet og arbejds- evnen opøvet, har de en bedre mulighed for senere at tilegne sig den viden og de færdigheder, som det praktiske liv kræver. Derfor må skolens vigtigste opgave være opdragelse til arbejde.

Det ærede medlem hr. Horn kom i går ind på den modstand, der var rejst imod det 8. skoleår. Nu mener jeg, at jeg opmærksomt fulgte debatten her i salen, men jeg hørte ikke noget om en sådan modstand. Derimod udtalte venstres og de konservatives ordførere deres betænkelighed ved det obligatoriske 8. skoleår; men se, det er jo en anden sag. Det 8. skoleår, som det har fundet sin plads i vor nuværende skole som en frivillig ordning, er utvivlsomt af stor værdi, men jeg tror ikke på nytten af at gøre det 8. skoleår obligatorisk; tværtimod er der ting, der taler for, at det kan blive til skade for undervisningen. Sæt det tilfælde, at der er 30 elever i en klasse, hvoraf 20 ønsker at rykke op i denne 8. klasse, mens 10 ønsker at komme ud. Det er da klart, at undervisningen og arbejdet i det sidste skoleår vil blive stærkt præget af dem, som skal slæbes med, og som utvivlsomt vil hemme undervisningen og hindre de øvrige i at få det fulde resultat af årets arbejde. Man må også huske, at det 8. skoleår omfatter børn i overgangsalderen, børn, som i mange tilfælde er skoletrætte, som ønsker at komme ud af skolen og trænger til at komme ud af skolen og prøve evner og kræfter på nye opgaver.

Det ærede medlem hr. Horn sagde ligeledes, at han troede ikke på den megen tale om skoletræthed; hvis der var noget om det, måtte den jo i hvert fald i særlig grad vise sig i mellemskolen. Ja, hvorfor nu særlig dér? I mellemskolen er der nok at bestille, dér keder man sig ikke. Vi kender skoletrætheden også i mellemskolen, men sikkert i mindre grad end i den eksamensfri skole. Det er let nok at sige, at man ikke tror på skoletrætheden, men det forandrer ikke noget ved kendsgerningerne og de faktiske forhold. Hvis man indfører et tvungent 8. skoleår, kan det let føre til

en skærpelse af disciplinkrisen i skolen og skabe skuffelser og øgede vanskeligheder i hjemmet. Ud fra et pædagogisk synspunkt må jeg være betænkelig ved at afskaffe den 4-årige mellemskole og erstatte den med en 3-årig boglig linie, hvorved overgangen til gymnasiet falder på et i forhold til elevernes udvikling uheldigt tidspunkt.

Gymnasiet skal være 4-årigt — 3 år plus 1 prøveår. Her vil jeg pege på, at det er uheldigt at sætte overgangen fra hovedskolen til gymnasiet efter 3 års skolegang. De unge er ikke modne, og skolen er ikke i stand til at bedømme, om de er gymnasieegnede. Derfor vil man også indføre et prøveår i gymnasiet.

De kommunale og private realskoler har hidtil kunnet levere et godt og tilfredsstillende materiale til gymnasiets første klasse, og det vil være beklageligt, om disse skoler nu skal degraderes ved indførelsen af en forberedelsesklasse i gymnasiet. Men mest går det ud over landbefolkningen. Ethvert hjem, der har sendt unge den lange vej til købstædernes gymnasier, ved, hvilken økonomisk, fysisk og psykisk belastning det er for hjemmet og de unge. Nu skal dette altså udstrækkes fra 3 år til 4 år.

Jeg har med vilje ikke nævnt det økonomiske i første række, men det ville være uforsvarligt at lukke øjnene for denne side af sagen. De økonomiske forhold i øjeblikket maner til omtanke. Gennemførelsen af 1937-loven vil endnu i en årrække tyngde hårdt på vore budgetter, og en gennemførelse af dette forslag med dets forlængelse af undervisningspligten vil kræve opførelse af nye lokaler, anskaffelse af nyt skole- og undervisningsmateriel og ansættelse af flere lærere. Har man foretaget nogen beregning af den økonomiske rækkevidde af gennemførelsen af forslaget? Har man beregnet den merudgift, dets gennemførelse vil belaste statens og kommunernes skolebudgetter med?

Man vil nu stille landsbyskolen lige med købstadskolen, men det lader sig jo ikke gøre for de små skolers vedkommende, hvor der både mangler lokaler, undervisningsmidler, lærere og børn til yderliggående liniedeling. Dette vil man så råde bod på ved anvisning af muligheder for skoleforbund og en videre gennemførelse af centralskoletanken.

[Alfred Jørgensen.]

Nu er jeg ikke blind for de fordele, der rent undervisningsmæssigt knytter sig til centralskolen med en bedre klassedeling; men ethvert gode har sin pris, og der er ingen tvivl om, at det kulturelt vil betyde et stort tab med nedlæggelsen af alle de små skoler i kommunernes yderdistrikter. Og har man først gennemført denne ordning, så ligger bygningerne der, så gives der ingen vej tilbage.

Og hvordan så med den videregående undervisning for den ufaglærte ungdom, med højskoler og efterskoler? Og navnlig de mange nye ungdomsskoler, hvori der både fra privat side og fra staten er foretaget store investeringer, og hvori der gøres et ypperligt arbejde for ungdommens dygtiggørelse? Skal de nu ved indførelse af et obligatorisk 8. skoleår gøres overflødige?

Og hvad med den private eksamensskole? Hvordan vil dens kår blive?

I denne forbindelse vil jeg gerne spørge den højtærede undervisningsminister: Hvad har man tænkt sig med den private eksamensskole? Vil man for denne skole give tilladelse til også at opretholde den 5-årige grundskole, som forslaget nævner? Vil der blive givet denne skole tilladelse til at oprette andre linier end den boglige linie? Nu har den private skole eleverne en 4—5 år, inden de afgives til gymnasiet, idet det mange steder på landet er ved at blive skik, at elever, der ikke er særlig fremragende, foruden mellemskoleeksamen også består realeksamen, inden de går over i gymnasiet. Efter forslaget vil skolerne kun beholde eleverne i 3 år. Man risikerer altså, at de 2 realklasser bliver to tyndt besatte klasser, to årgange, der vil tynge på skolens økonomi.

Hvad de private skolers økonomi angår, kunne der være grund til at tage hele dette spørgsmål op til løsning efter en samlet plan. Som det ligger nu, at der til friskoler ydes op til 80 pct. af udgifterne og de private eksamensskoler får tilskud til fripladser, til lønninger, til driften, og at der desuden nu, efter vedtagelsen af loven om den vederlagsfri undervisning i den højere skole, også føres forhandlinger landet over mellem kommunerne og de private skoler om, at disse overtager undervisningen af kommunernes børn, er hele tilskudsforholdet

blevet så indviklet, at der er grund til at spørge, om det ikke kunne finde en mere praktisk løsning, f. eks. ved gennemførelse af princippet om flydende skolepenge, sådan som man har praktiseret det i Holland. Jeg kan så meget bedre gøre mig til talsmand for denne ordning, at skolepengene skal følge barnet, som den næppe vil få nævneværdig indflydelse på økonomien i den skoleform, jeg har tilknytning til, men ordningen vil på afgørende måde betyde en gennemførelse af forældrenes ret til at vælge skole for deres børn.

Om det såkaldte Askovforslag dette: enhedsskolen kan være en god skoleform og den eneste rigtige skoleform for dem, der ønsker den, men hvis den skal gennemføres ved en ensretning, der berøver alle andre friheden til at følge deres idealer, så er man kommet på afveje. Og det er jo meningen. Hvorfor stille problemet op som et enten-eller, hvorfor ikke et både-og? Lad friheden råde og livet gro.

Det lyder underligt, at den ensretning, der her er tale om, knytter sig til navnet Askov. Den tvungne enhedsskoles tilhængere bygger åbenbart på den antagelse, at det er til gavn for de svagt begavede elever, at de går i klasse sammen med de bedst begavede; men det strider mod de erfaringer, som i hvert fald jeg har gjort i skolen. Man holder tværtimod den ene nede uden at hjælpe den anden. Idealet må netop være en skole, der giver de enkelte elever muligheder efter deres evner; og forøvrigt må man heller ikke undervurdere betydningen af det psykiske tryk, der følger med altid at skulle føle sig bagefter de andre. Af samme grund er jeg imod den differentiering, forslaget regner med indenfor den enkelte klasse. Endvidere må man regne med, at når overgangen til videregående undervisning falder sammen med undervisningspligtens ophør, vil der være mange — og det vil jo især være dem fra de jævne samfundslag — der falder fra. Dette vil hemme den sociale opstigning og give ordningen en social slagside.

Med hensyn til partiet venstres skoleforslag nærer jeg betænkeligheder ved, at delingen af eleverne udskydes et år i forhold til den nugældende ordning, til et tidspunkt, da eleverne nærmer sig den vanskelige alder og nogle allerede har nået den.

[Alfred Jørgensen.]

Det vil være en svækkelse af mellem-skolen, at man beskærer den med et år, og tilmed et af de gode, nemlig aldersklassen fra 11 til 12 år, hvori eleverne er særlig modtagelige for påvirkning og be-læring.

Ud fra disse overvejelser og synspunkter er jeg kommet til følgende retningslinier for skolens opbygning: den 5-årige grund-skole bevares i den købstadordnede skole, ligesom den 4-årige mellem-skole opret-holdes med en 1-årig realklasse som over-bygning, og den nuværende gymnasie-ordning bevares. Den eksamensfri over-bygning på grundskolen i den købstad-ordnede skole må forbedres, så den arbejds-mæssigt ligestilles med eksamensskolen. For at sikre et stabilt lærerpersonale ind-føres en timerreduktion, der svarer til mellem-skolens, og klassekvotienten ned-sættes. Til udligning af merudgifterne her-ved nedsættes timetallet, navnlig på de trin, hvor eleverne i almindelighed er skole-trætte. Det nedsatte timetal vil gøre eleverne mere modtagelige for påvirkning, og den nedsatte klassekvotient vil give læreren bedre muligheder i arbejdet med klassen og fjerne den disciplinkrise, der er så udbredt i denne skoleform. Og arbejdet må lægges i fastere rammer som i eksamen-skolen med fast afgrænsede mål for under-visningen. Endelig bør landsbyskolen be-vares som en enhedsskole med 7 klasser, hvor børnetallet tillader det, og ellers et lavere antal. Hvor forholdene gør det ønskeligt, bør kommunerne have frihed til at forsyne landsbyskolen med en overbyg-ning, der fører frem til en præliminær-eksamen, hvis krav nærmes til realeksamens, eller til som nu at træffe en ordning med en bestående privat eksamensskole.

I overensstemmelse med de synspunkter, jeg her har fremført, skal jeg — så længe der ikke kan skabes en struktur, som er væsentlig bedre end den nuværende skoles — anbefale, at man bevarer den bestående skole og søger at rette dens fejl.

Svend Jørgensen: Lad mig allerførst sige, at jeg er fuldstændig enig med mit partis ordfører, det ærede medlem hr. Jørgen Jørgensen (Lejre), også hvad angår det 8. skoleår, hvorom der er en vis uenighed

indenfor Askovudvalget. Det er altså ikke for at tale om det, jeg tager ordet her i dag, men fordi der er noget andet, som jeg ikke synes er kommet tydeligt nok frem i denne debat. Det er spørgsmålet om landsby-skolens fremtidige stilling i skolens struk-tur, og jeg mener mig berettiget til at tale med derom, eftersom jeg i mere end 41 år har været lærer i en dansk landsbyskole. I sommerens diskussioner om den eventuelle skolestruktur har dette spørgsmål mere og mere trængt sig på, indtil diskussionen derom omsider kulminerede under Dan-marks Lærerforenings repræsentantskabs-møde nu fornylig.

Landsbyskolens underviser ca. halvdelen af alle Danmarks børn. Ikke desto mindre er denne skoleform i tidens løb blevet noget stedmoderligt behandlet. Mange steder går børnene kun i skole hveranden dag, og undervisningen og skoleplanen hviler disse steder på skoleloven af 1814. Ja, men, siger man så, I har jo fået 1937-loven, og det må da være landsbyskolens lov. Hertil er at sige, at for det første er den langtfra gennem-ført endnu, og for det andet er central-skolerne kun et skridt på vejen frem, i hvert fald efter de forældres mening, som hævder, at landsbybørnene skal have samme start i livet som byskolebørnene; det finder forældrene altså ikke at de får, selv med de nye centralskoler, og derfor sender de deres børn i stort tal til byernes og stationsbyernes mellem- og realskoler. Det kan landsbyskolen ikke være tjent med, og det er derfor ikke noget under, at lands-by lærerne spørger, om dette fortsat skal være tilfældet.

Den vederlagsfri undervisning har des-værrer befordret denne udvikling. Man ser nu det særsyn, at en kommune har bygget en centralskole til rundt regnet 1 mill. kr. og alligevel må betale 10 000 kr. til den nærmeste købstad for de børn, som søger de skoler der, hvori de bliver gratis under-vist. Der er ikke noget at sige til, at kom-munerne lægger byggeplanerne til side og afventer, hvad der nu vil ske.

Hvad er så herved at gøre? Ja, efter min mening må man give den offentlige skole på landet en anden stilling i skolestrukturen, hvis dette ikke skal fortsætte. Jeg mener, at Askovudvalgets forslag bliver vejen, man skal frem. Askovudvalget ønsker en

[Svend Jørgensen.]

udelt skole såvel i by som på land; den holder børnene samlet indtil det 14. år, derefter henvises de elever, som er egnede til videre læsning, i byerne til eksamensskolen, på landet til den kommunale eksamensafdeling, der er fælles for 3—4 kommuner, og hvorfra de kan tage den så eftertragtede realeksamen. Derved stiller man landsbyskolen og købstadskolen lige, giver børnene samme start og skaber kontinuitet med loven af 1937, således at de kommuner, der har gennemført dens forlangende, ikke lades i stikken. Vil forældrene så alligevel sætte deres børn i privat skole af honnet ambition, eller hvad der nu er grunden, så kan de det, men så må de selv betale.

Jeg anbefaler altså Askovudvalgets forslag. Følelsen af, at alle stilles lige i den udelte skole, købstadskolens børn som landsbyskolens børn, børn fra velhavende hjem som børn fra mindre velhavende hjem, bør rigeligt kunne opveje den omstændighed, at de børn, der skal tage en eksamen, og som vel at mærke kan tage en eksamen, får et års længere skoletid.

Else Zeuthen: Jeg anerkender fuldtud berettigelsen af en del af den kritik, der rettes mod vor nuværende skoleordning, og nødvendigheden af reformer — det gælder først og fremmest landsbyskolen, som må forbedres, det gælder utilstrækkeligheden af den eksamensfri mellemskole og det altfor store frafald i eksamensmellemskolen — men jeg føler mig i høj grad ængstelig ved nogle af de reformforslag, der her er fremsat, og jeg vil gerne give udtryk for det her.

Almenskoleloven af 1903 var for sin tid en fortræffelig lov. Den åbnede adgang for langt bredere kredse end nogensinde før til en højere uddannelse. Den var et stort skridt frem i retning af en demokratisering af uddannelsen, som store samfundslag har været taknemlige for. Men formålet var jo ikke alene en demokratisering af uddannelsen, det var også at skabe en uddannelse for de mænd og kvinder, der skulle virke i det nye samfund med den stadigt stigende industrialisering. Den var derfor en absolut nødvendighed på det tidspunkt, den kom.

Hvis vi ser på skole- og uddannelses-systemer gennem tiderne, vil vi også se, at

der altid har været en nær forbindelse mellem skole og samfund. Den hårde skole, de spartanske drenge gennemgik, uddannede dem til den hærdede krigerkaste, den spartanske stat var baseret på. Den engelske kostskole, public school, havde og har som et væsentligt formål at uddanne den type af administratorer, der bl. a. kunne og skal kunne drage ud til fremmede verdensdele og som kolonimagtens repræsentant ofte selvstændigt styre store landområder.

Man kan selvfølgelig opkaste det spørgsmål, hvad der er det dirigerende: Er det skolen og opdragelsen, der skaber samfundet, eller er det samfundet, der kræver og skaber den skole, der er nødvendig for dets udvikling? Jeg skal ikke fragå, at der her finder en vekselvirkning sted, og at man gennem skolen har muligheder for på visse områder at lægge udviklingen ind i en bestemt retning; men man kan aldrig se bort fra de krav, som samfundet uafhængigt af den af os givne udvikling, hvadenten vi kan lide det eller ej, til enhver tid vil stille.

I vor tid, vil jeg understrege, har vi ikke nogen mulighed for at undgå at tage de stærkeste hensyn til de krav, som den dynamiske tekniske udvikling i stadigt stigende grad vil stille til arbejdende af alle slags, både håndens og åndens arbejdere, samtidig med — det må ikke glemmes — at man skaber mulighed for en menneskelig udvikling. Atomalderen vil komme til at stille særlig store krav til den enkelte om menneskelig udvikling og etisk stillingtagen til en række store problemer, men der vil unægtelig også blive krævet reel viden og evne til at lære af langt større kredse end hidtil.

Jeg mener ikke hermed, at den faglige undervisning skal trænge ned i barneskolen; jeg mener, at man ikke bør slække på den konkrete kundskabsmeddelelse, som nu finder sted i mellemskolen, og som skal danne grundlaget for en solid undervisning i ungdomsårene. Jeg tænker her ikke alene på undervisning i fag som fysik, kemi og matematik, som må danne grundlaget for den store tekniske mellemstand, som fremtidens automatiserede samfund vil kræve, og som allerede har været efterlyst af industriens foregangsmænd, men også på de ånds-dannende fag og undervisningen i fremmede

[Else Zeuthen.]

sprog, især engelsk, som i stadig højere grad vil blive nødvendig for, at borgerne kan følge med i verdensudviklingen og omgås fremmede nationer, efterhånden som vi bevæger os i retning af et verdenssamfund.

Man vil af dette forstå, at jeg, selvom jeg anerkender den rent menneskelige behandling af problemet i Askovudvalgets forslag, ser med den allerstørste betænkelighed på den samlede enhedsskole indtil det 14. år, fordi den væsentligt vil svække undervisningsmulighederne for en stor del af byernes ungdom.

Når det siges, at de bogligt bedre begavede skal hjælpe de tungere frem, må deraf næsten uundgåeligt følge, at de mindre lærenemme — med de store klasser, vi nødvendigvis i mange år fremover må vedblive at have — vil holde de mere lærenemme tilbage. Dette er for mig ved siden af fagindskrænkningen et argument mod Askovudvalgets forslag.

Endelig vil jeg gerne fremhæve, at en undervisning i fremmede sprog jo er mere givende, jo tidligere den begynder. Er man først blevet voksen, volder det så meget mere vanskelighed at indstille sin tunge til den fremmede lyd end i den egentlige barnealder. Bedst ville det være, om man kunne lege fremmede sprog ind i børn på et endnu tidligere tidspunkt, end det nu er foreslået.

Tilbage står så problemet, hvordan vi skal komme ud over den berettigede kritik, som rettes mod vor nuværende ordning, uden betænkeligt at ødelægge dens bedste form, eksamensmellemskolen. Her vil jeg allerførst slå fast, at jeg er tilhænger af indførelsen af et obligatorisk 8. skoleår, i det mindste i byerne. Jeg synes, at den højtærede undervisningsministers forslag sætter fingeren på det helt rigtige med hensyn til den eksamensfri mellemskoles svigten: at undervisningspligten først må ophøre med den fri mellemskoles afslutning. Uden at fortabe mig i enkeltheder vil jeg pege på nødvendigheden af en længere skolegang, hvis de stadigt stigende krav i det moderne samfund skal kunne opfyldes. Jeg synes, at de undervisningsplaner, der er fremlagt, rummer meget godt.

Med hensyn til landsbyskolen indrømmer jeg blankt nødvendigheden af store for-

bedringer, bl. a. udvidet adgang til 2- eller 3-årige kursus for dem, der ønsker at tage realeksamen, eventuelt studentereksamen; men jeg anerkender ikke nødvendigheden af at have samme skoleform på land og i by. Forholdene er så forskellige, at man meget vel kan have to forskellige ordninger, også således, at man holder sig til en 7-årig skolegang på landet. Når man fra landbefolkningens side siger, at ungdommen har bedst af ved det 14. år at komme ud i praktisk arbejde, er det muligvis rigtigt for landbrugets vedkommende, men behøver derfor ikke at være det for byerhvervenes, fordi man der ikke har samme muligheder for at skaffe gavnlige og udviklende beskæftigelse for så unge mennesker; lærepladserne står som bekendt først åbne for dem på et senere tidspunkt. Når så stor en del af ungdommen på landet søger til byprægede skoler, hænger det vel forøvrigt sammen med — det tror jeg ikke har været fremhævet før — den af økonomiske faktorer prægede vandring fra land til by, som ikke nødvendigvis behøver at være ved.

Hvad endelig angår frafaldet i eksamensmellemskolen, vil jeg gerne spørge de sagkyndige pædagoger, om dette ikke kan bedres ved en stærkere frasortering ved overgangen til denne skoleform. Her tænker jeg ikke på skærpede eksamenskrav, men på lærernes skøn og på de mere tidssvarende prøver, som vore pædagoger arbejder på at finde frem til. Endvidere vil jeg mene, at en demokratisering af uddannelsen kræver støtte til børn udover den skolepligtige alder, når dette er nødvendigt.

Jeg skal ellers ikke komme nærmere ind på enkeltheder i de foreliggende forslag; men der er en ting, jeg gerne vil fremhæve, fordi den har en vis principiel betydning. Det drejer sig om § 15 i ministerens forslag, hvori der står, at der skal indføres husgerning for piger og sløjd for drenge. Der bør vel stå, at der indføres husgerning og sløjd, således at det står frit for begge parter, hvad de vil vælge. Jeg henviser til bemærkningerne side 20, hvor der netop står:

„Det forudsættes, at der til alle linier bliver lige adgang for piger og drenge, således at der ikke kan oprettes nogen linie, hvortil kun enten piger eller drenge har adgang.“

Jeg kan heller ikke på nogen måde til-

[Else Zeuthen.]

træde, at pigerne får færre teoretiske fag end drengene, således som det er forudsat i udkastet til timeplanen side 30, ifølge hvilken pigerne ikke får fysik. Jeg er ligeledes forbavset over, at drengene skal have „besøg i virksomheder o. lign.“; men pigerne ikke. Men det er selvfølgelig kun en enkelt-hed.

Jeg skal til slut fremhæve, at det forekommer mig at være umådelig vigtigt at hindre, at talenter ikke kan finde udfoldelse, det være sig i by eller på land. Det har vi ikke råd til, hvis vi vil klare os i konkurrencen med de lande både i øst og vest, der i stigende grad lægger vægt på at tage alle evner i anvendelse og bringe dem til deres fulde udfoldelse, bl. a. ved endnu længere skolepligt, end vi her regner med. Når man i store lande som Rusland og Amerika regner med en 9—10-årig skolepligt, skulle det være mærkeligt, om vi i ret mange år fremover kunne blive stående ved 7.

Jeg får ikke selv lejlighed til at deltage i udvalgsarbejdet, men jeg håber, man vil tage de synspunkter, jeg her har fremsat, med ind i diskussionen om disse uhyre vigtige spørgsmål.

Thisted Knudsen: Jeg tror, man har lov at sige, der er tre faktorer, der spiller ind, når en skolereform skal gennemføres. Jeg foretrækker at bruge ordet „skolereform“ fremfor den mærkelige, efter min opfattelse ikke gode betegnelse strukturændring, man har givet de skoletanker, som er nedfældet i disse forslag. Den har gjort forældrene noget fremmede overfor det spørgsmål, som foreligger.

Her er altså tre faktorer, lærerne, forældrene og så i sidste omgang selvfølgelig folketinget. Lærerne har, som det er deres ret og pligt, talt, men det forekommer mig, og det er også understreget meget stærkt under denne forhandling, i pressen, og når lærerne har været sammen for at drøfte tingene, at forældrene har været mærkeligt tavse, tilsyneladende har været ret ligegyldige overfor den reform, der her forestår. Jeg ved vel, at den højtærede undervisningsminister har talt til forældrene ved adskillige møder. Al ære og respekt

herfor, men sådan som sagen ligger, er det i og for sig ikke nok, at een taler til forældrene. Selvom undervisningsministeren redeligt og objektivt vil forsøge at referere, hvad andre mener, så er det dog sådan, at der ikke er enighed, og det gør det selvfølgelig vanskeligt at komme rigtig på talefod med forældrene. Jeg forstår dog, at man i denne sag er enig om, at det er af stor betydning for en rigtig løsning, at forældrene er med.

Vi, der har den glæde at arbejde dagligt i den danske folkeskole som skolekommissionsmedlemmer, eller som på anden måde er tilknyttet administrationen, kommer af og til i kontakt med forældrene, og een ting kan vi ikke undgå at lægge mærke til, nemlig at forældrenes rent direkte interesse for skolen, sådan som den giver sig udtryk ved møder med forældrene, er forbavsende ringe. Vi kan ikke undgå at lægge mærke til, at der er ingen forældre, der har rejst anke mod mellemskolen. Denne skoleform står i dag uantastet, fri for virkelig kritik, undtagen måske fra erhvervsfolkene, der siger med ikke ringe ret, at eleverne mangler nogen færdighed, bl. a. i dansk, men mellemskolen står i dag stort set uden kritik fra forældrenes side.

De synes, at denne skoleform giver deres børn det, som man med rimelighed kan forlange. Vi opdager også, og det har undervisningsministeren opdaget mange gange — jeg siger det ikke for at beklage mig over Danmarks lærerstand, for jeg anerkender den som særdeles dygtig — at selv i byerne hører vi i og for sig heller ikke noget fra forældrene om den eksamensfri mellemskole, når der er dygtige lærere der, som vil ofre sig for denne skoleform.

Jeg har forstået af forhandlingen her, at der er enighed om, at den eksamensfri mellemskole i købstæderne og i byerne afhænger af, hvad lærerne formår at udrette; men der er det min opfattelse, at lærerne faktisk har givet op, at den interesse, der ofte skulle udvises overfor disse 6. og 7. klasser, ikke udvises, og det er vel bl. a. det, der har medført, at disse to skoleår med rette er blevet kritiseret. Forældrene ved udmærket godt, at skolen giver deres børn kundskaber og ikke kan give dem evner. De ved også udmærket godt, højt-

[Thisted Knudsen.]

ærede undervisningsminister, at der er forskel på børns begavelse, at nogle er bogligt begavede og har boglig lyst, og at andre er praktisk begavede og har praktisk lyst. Men det spørgsmål, som må interessere, er, hvornår den deling, som man erkender må foretages, i virkeligheden bør finde sted. Hvis man kun ville tage hensyn til de børn, der har boglig evne og lyst, ville man næppe kunne bestride, at for dem er delingen efter det 5. skoleår absolut at betragte som en fordel. Jeg tror ikke, man kan bestride dette synspunkts rigtighed, men jeg erkender, at for de andre børn, der ikke har boglig evne og lyst, er det en fordel, at delingen udskydes.

Jeg har bemærket mig de anker, der er rettet mod den nuværende skoleordning og navnlig mod mellemskolen og presset på den. Jeg kender fra det praktiske skolearbejde, hvordan eleverne forlader mellemskolen uden afsluttende eksamen, og jeg har lagt mærke til, at det anker man voldsomt over. Hvis man gjorde sig den ulejlighed at følge de elever, der forlader skolen i 2. og 3. mellemskoleklasse uden nogen afsluttende eksamen, ville man imidlertid se, at de resultatet, mange af dem opnår senere i livet, ikke er så ringe endda. Jeg kender mange af disse elever, der har forladt skolen uden eksamen, som i dag er dygtige landmænd, håndværkere, købmænd eller fagarbejdere. De har såmænd ingen skade taget af at gå ud af skolen på denne måde. Selvfølgelig, at man når for lidt i skolen, står i al almindelighed ikke i forbindelse med, hvad man kan opnå i det rent praktiske.

Så er der et andet spørgsmål, som jeg mener er centralt, nemlig om man kan skabe en landsbyskoleordning, som kan holde børnene fast så længe som overhovedet muligt. Jeg tror i og for sig, der er enighed i denne sal om, at her er noget, der må tages i betragtning, når afgørelsen til sin tid skal træffes. Vi kan alle se, at vandringer fra landsbyskolen til byskolen ikke er aftagende, men tværtimod tiltagende; det

skyldes ikke mindst den ordning, man har gennemført, at skolepengene skal følge børnene. Enhver kommunalmand ude i landkommunerne ved, hvad dette har betydet, og der er ingen grund til at bebrejde forældrene noget.

Jeg er klar over, at der også er et problem, forsåvidt angår det, man kalder den eksamensfri mellemskole. Jeg er også fuldkommen klar over, at det må være eksamensskolen, der kommer til at ofre sig; men det, jeg gerne vil understrege, er, at man ikke må udskyde den nødvendige deling af børnene så længe som overhovedet muligt. Hvis man kunne komme dertil, at alle børn gik sammen i 6 år — det er i og for sig venstres hovedtanke, en grundskole på 6 år — det vil altså sige, at de først skulle deles i 13 års alderen, tror jeg, man ville opnå meget. Man ville opnå, at en stor del af de børn, der i dag går i mellemskolen, ikke ville have nogen interesse deri ved det 13. år — måske heller ikke forældrene; man ville opnå, at man i hvert fald ude i landsbyskolen kunne holde på børnene, for også der ville interessen for mellemskolen måske aftage. Jeg synes derfor, man må lægge afgørende vægt på, at delingen ikke finder sted på et for sent tidspunkt, og at eksamensskolen kommer til at ofre sig, det vil sige, at dette 6. år i grundskolen lægges til. Dermed synes jeg der skabes en kompromisordning, også mellem mange af de tanker, som lever ude blandt forældrene.

Det forekommer mig, at det høje folketing vil gøre klogt i at behandle denne sag i samme forsigtige og mådeholdne tempo som det, man har behandlet skattereformen i. Der sker såmænd ikke spor ved, at denne skolereform ikke bliver gennemført i denne samling. Der sker såmænd heller ikke spor ved, at den kommer til at vente en samling til. Jeg tror, det ville være rigtigt, at den faktor, som hedder forældrene, i højere grad fik lov til at tale med, og her har vi alle et ansvar. Der er mange steder, hvor der burde tages et initiativ, således at man kunne få talt ud med forældrene om denne

[Thisted Knudsen.]

sag. Dette er ikke sket indtil nu, og derfor skal man i hvert fald af hensyn til forældrene give sig god tid med at gøre denne sag færdig her.

Tholstrup: Når skolens forhold er under debat, kan der være grund til at tage et problem op, som er blevet særlig stærkt aktualiseret i de sidste år, efter at 2—3 ugers sommerferie er blevet obligatorisk. Alle vil holde ferie i de 6 uger, hvor børnene har fri, men det har bevirket en delvis lammelse af store grene af erhvervslivet, hvilket bl. a. kan aflæses af tallene for industrieksporten, som falder stærkt i juli og august.

Mange store fabrikker må give så mange arbejdere og funktionærer sommerferie på een gang, at de ikke kan holde fabrikken i gang og derfor simpelthen lukker den i 14 dage. I disse 14 dage må andre virksomheder eller byggepladser gå og vente på tilførsler fra pågældende fabrik, således at også disse virksomheder i visse tilfælde tvinges til at holde sommerferie i samme periode eller f. eks., hvis det drejer sig om halvfabrikata i stor stil, undertiden i de efterfølgende 14 dage. Man har set, at hele brancher på grund af gensidig afhængighed føler sig nødsaget til at holde ferie samlet til stor ærgrelse for alle, der må vente på deres varer. Stort set betyder det, at foruden 2 ugers fuldstændig stilstand må der regnes med 4 ugers stærkt nedsat produktion. I mange tilfælde, ikke mindst i eksportproduktionen, er jævnt flydende leverancer en betingelse for at få forretningen. Mangel på lagerplads, transportmidler og kapital spiller ind her. De fleste fabrikker ville foretrække en produktion uden afbræk, men total fabriklukning kan kun undgås, hvis skole-sommerferien bliver forlænget nogle uger.

Da vi gennemførte ferieloven, glemte vi, at vi ikke havde noget at have den i. Også her ville en forlængelse afhjælpe manglen. Alle transportmidler er i ferietiden overfyldt, ligeledes alle hoteller og pensionater, som skal forrentes og afskrives af en indtægt af 6 ugers enerverende arbejde for de altfor få, som skal betjene dem, der holder sommerferie. Ferieapparatet er blevet for lille, så ferien ikke giver den hvile og rolige adspredelse, som tilsigtes. Hertil kommer, at den på grund af koncentrationen bliver

altfor dyr for den enkelte. En forlængelse af skolesommerferien vil netop give den spredning, som vil løse disse problemer.

Den formindskede produktion formindsker naturligvis også arbejderens løn; det for kostbare ferieapparat gør, at lønnen i ferietiden ikke slår nær så godt til. Spørgsmålet er så, om disse hensyn til de voksnes ferie og til samfundets store økonomiske interesser skal vige for kravet om, at børnene får så megen og så lang belæring som muligt, eller om man ikke vil være i stand til at hibringe børnene de nødvendige kundskaber, selvom man følger Sveriges eksempel og giver børnene 10—11 ugers ferie. Jeg ved ikke, om man kan indskrænke de andre ferier og fridage, eller en omlægning af undervisningen kan muliggøre en ændring her, muligvis ved at indskrænke antallet af eksamensdage.

Jeg synes, man må søge at tilpasse skolens forhold til samfundslivets andre forhold og følge med i den udvikling, som har fundet sted i de sidste år, og det er det, jeg gerne vil lægge det udvalg, som nu skal arbejde videre med forslaget, på sinde. Jeg vil gerne mod det ærede medlem hr. Thisted Knudsens udtalelse om, at man ikke skal forhaste sig, indvende, at på det område her burde man have fulgt problemet op, da man lavede ferieloven, og derfor er dette en sag, som haster.

Undervisningsministeren (Bomholt): Jeg siger ordførerne, ikke mindst ordførerne for socialdemokratiet, venstre og det radikale venstre, tak for deres saglige indlæg. De tre nævnte ordførertaler viser med al ønskelig tydelighed, at der i dette ting er et betydeligt flertal, der alvorligt ønsker en ændring af skolestrukturen, en ajourføring af skolens form, med det formål at få mere sammenhæng og lighed i skolebilledet.

Det ærede medlem hr. Horn trak de afgørende hovedlinier op i skolesituationen og dens muligheder og gjorde det klart.

Det ærede medlem hr. Marius Buhl og det ærede medlem hr. Jørgen Jørgensen (Lejre) forsvarede og klargjorde deres standpunkter uden at nedvurdere de lovforslag, som jeg har fremsat. Det giver, synes jeg, gode betingelser for en fortsat saglig behandling.

En enkelt indskudsbemærkning. På et

[Undervisningsministeren.]

omdelt oversigtsskema findes en grafisk opstilling af de forskellige strukturforslag. I mit forslag er det ikke ved pile gjort tilstrækkelig tydeligt, at der kan ske overflytning fra linie til linie. Jeg gør opmærksom på manglen, for at det ikke skal føre til mistydninger.

Det er et plus for hele vort arbejde med skolereformen, at både Askovudvalget og partiet venstre har stillet konkrete forslag. Forhandlingen rykker hermed ind i et realpolitisk stadium. Vi må nu rykke sammen om forhandlingsbordet og se nærmere på lighedspunkter og forskelle for om muligt at finde en løsning, der kan hvile på et bredt og solidt grundlag. Visse lighedspunkter er tydelige. Jeg følger her en opstilling, der er givet af hr. Niels Nielsen, Danmarks Lærerforening. For det første: alle tre forslag bygger på 10-årig skolegang for opnåelse af realeksamen. For det andet: alle går ind for en differentieret undervisning i de øverste klasser. Det er et meget afgørende punkt. Hvis der skal være tale om forberedelse til fortsat læsning, må der i 6. klasse undervises i visse særfag, måske i sprog og fysik. Fremmedsprog med engelsk som begynderfag må naturligvis indtage en fremtrædende plads.

I henhold til venstres forslag skal de børn, der ikke deltager i undervisningen i engelsk, tysk og matematik, have et timetal, der er lige så højt som de andres. Det kan kun betyde, at der sker en begyndende liniedeling, når nogle fag er fælles, andre fag særfag for to eller flere grupper. I henhold til mit forslag kan der i den lille skole grupperedes på nøjagtig samme måde. Jeg tør måske samtidig gøre opmærksom på, at det just er svagheden i venstres forslag, at man ikke sætter et kraftigere formål ind bag de fag, som visse elever skal have i de timer, hvori de andre har sprog o. s. v.

Venstre har endog afsvækket den bestående lovgivning på dette punkt. I § 19, stk. 2, i den bestående lov hedder det:

„I hovedskolens sidste klasse . . .“ — d. v. s. 7. klasse — „skal undervisningen i de fag, hvor det naturligt kan ske, afpasses med hensyntagen til børnenes fremtidige virksomhed i det praktiske liv.“

Det, som mit forslag giver udtryk for,

er en stilfærdig udvidelse af denne bestemmelse, en målsætning frem imod erhvervslivet og dets skoler, og jeg føjer derfor til ordene „børnenes fremtidige virksomhed i det praktiske liv“ disse få yderligere ord: „og deres fortsatte uddannelse“. Jeg er altså gået en tak videre. Venstre går et skridt tilbage, men siger dog i § 16, stk. 5, at elever i stedet for undervisning i fremmedsprog og matematik kan modtage undervisning i hovedskolens almindelige eller i praktisk betonedede fag. Man går dog altså ind for praktisk betonedede fag, og der skulle således trods alt ikke være nogen uoverstigelig kløft mellem venstres og mit forslag på dette punkt. Hvis man fra venstres side vil bestræbe sig for at finde en målsætning for den ikke-boglige linie, vil vore synspunkter næsten nødvendigvis nærme sig hinanden.

Venstres forslag indeholder den fare, at børnene pumpes ind i realskolen. Der må, som vi viser, være en mållinie for de tilbageværende, en mållinie, der peger frem mod erhvervsskolerne.

For det tredje: alle forslag går ind for en vis centralisering, for at landet skal kunne udnytte ordningen fuldtud. Venstre mener, at man kan få realskoler på landet ved hjælp af centralisering. Det hedder i bemærkningerne til § 2, stk. 3, i venstres forslag:

„Det må forventes, at udviklingen på landet vil gå i retning af stadig stærkere centralisering, i hvert fald hvad angår særundervisning, indrettelse af realafdeling og eventuelt 8. klasse. I mange tilfælde vil et sådant samarbejde mellem flere kommuner være den eneste mulighed for at oprette den nævnte videregående undervisning.“

Askovudvalget går ind for centralisering af det 8. skoleår. Vi står her overfor spørgsmålet: delt eller udelt skole. Det er en problemopstilling, som ikke er ganske logisk. En deling må jo under alle omstændigheder til i klassen eller i klasser. Askovudvalget forbyder deling i klasser; det anser jeg for at være en noget for rigoristisk fremgangsmåde. Iøvrigt må det vistnok siges, som det ofte er sagt i den senere tid, at landsby-skolen faktisk er den mest delte skoleform, vi har, idet børnene faktisk deles i togbørn og sognebørn. Men under alle omstændig-

[Undervisningsministeren.]

heder skal der en differentiering til; det erkendes fra alle sider.

For det fjerde: alle forudsætter et 8. skoleår, idet dog Askovudvalget og venstre kun går ind for en frivillig ordning. Det står ikke helt klart, hvorledes Askovudvalget tænker sig det fremtidige 8. skoleår gennemført i praksis. En klasse med almindeligt timetal skal gennemføres, når forældre til mindst 10 børn ønsker det. Der er i dette land mangfoldige kommuner, der ikke enkeltvis har 10 børn i konfirmationsalderen, og ordningen kan tilsyneladende meget let medføre, at den lille kommune søger at undgå et kommuneforbund, for at ikke 10 børn skal kunne melde sig. Det må vel være tanken, at en klasse skal oprettes, når forældre til mindst 10 børn indenfor et område, hvor der sagligt set uden hensyn til kommunegrænser er mulighed for at oprette en, ønsker det. Jeg går ud fra, at Askovudvalget under alle omstændigheder vil lade forældremagten være stærkere end kommunemagten.

Jeg vil dog mene, at man her må tilstræbe det bedst mulige samarbejde mellem kommunerne, også for at den centralisering, som der er en vågnende og voksende interesse for omkring i sognene, kan gå videre, og i denne forbindelse vil jeg gerne gøre opmærksom på det særlige byggeforskningsudvalg, som undervisningsministeriet har nedsat. Det har udført et ret omfattende arbejde allerede, og dette arbejde viser, at der ved centralisering og rationalisering kan spares endog meget store beløb på skolebyggeriet.

En indberetning fra Holbæk amt fra den 14. oktober meddeler, at besparelserne ved de retningslinier, der nu er anlagt, kan anslås til mindst 8 mill. kr.

Som eksempler er anført to kommuner, hvor der ved de foreslåede og nu besluttede ændringer af de tidligere vedtagne skoleplanforslag er opnået investeringsreduktioner på henholdsvis 1,1 mill. kr. og 0,8 mill. kr. Udvalgets publikationer har givet anledning til henvendelser fra andre kommuner om bistand til foretagelse af lignende skoleplanlægninger. Der er således kommet en henvendelse fra Hjørring amt, hvor man skulle yde bistand til planlægning af skolevæsenet i Øster Han herred. Denne under-

søgelse har vist sig at være meget frugtbar for de interesserede kommuner.

Der foreligger også en henvendelse fra Sorø amt, hvor man skal gennemføre en undersøgelse under den forudsætning, at kommunerne foreløbig ikke inddrages direkte i selve planlægningsarbejdet. Man drøfter spørgsmålet om udgifternes fordeling.

Fra Randers amt har udvalget i september modtaget en henvendelse, hvori skoledirektionen understreger det ønskelige i, at der udarbejdes en samlet amtsplan for Randers amt, og efter beslutning på et direktionens møde forespørger man, om en sådan større undersøgelse kan foretages, og på hvilke vilkår, naturligvis herunder med hensyn til dækning af udgifterne. I direktionens udførlige redegørelse er det oplyst, at skoledirektionen allerede gennem længere tid har søgt at fremme rationelle skoleplanlægninger, og at man venter, når nu debatten om folkeskolens fremtidige ordning er ført til afslutning, at modtage mange henvendelser fra kommunerne om bistand til fremskaffelse af nyt grundlag for en fornyet overvejelse af skolespørgsmålet.

Endvidere peger skoledirektionen på, at der bør udfoldes bestræbelser for ved rationel tilrettelægning af skolevæsenets udbygning at søge udgifterne til skolebyggeriet nedbragt mest muligt, bl. a. ved anvendelse i videre udstrækning af skoleforbund, og at man ved en sådan rationel tilrettelægning af skolevæsenet tillige kan modarbejde manglen på lærerkræfter i landkommunerne.

Der er endvidere fremkommet et forslag til nyordning af skolevæsenet i Mariager købstad og 2 tilgrænsende kommuner ved oprettelse af skoleforbund, og det viser sig, at der ved dette skoleforbunds oprettelse kan spares et endogså meget betydeligt beløb i investeringsudgifter og et betydeligt beløb i fortsatte driftsudgifter; hvis en tredie kommune vil indgå i dette skoleforbund, bliver besparelserne meget større — så bliver besparelserne i anlægsudgifterne godt 1,1 mill. kr. og besparelserne i årlige driftsudgifter tilsvarende.

Også fra skoledirektionen i Præstø amt er der modtaget henvendelse om mulig bistand til et tilsvarende skoleplanlægningsarbejde.

Vi kommer vist til at se lidt nærmere

[Undervisningsministeren.]

på de ønsker, der nu her i hurtig rækkefølge fremkommer, for det kan meget vel betyde, at staten kan spare endog meget store beløb i investeringsudgifter og tilmed skaffe kommunerne et bedre fungerende skolevæsen.

Der er for mig ingen tvivl om, at den logiske løsning er et obligatorisk 8. skoleår. Det ærede medlem hr. Hvidberg udtalte sig ikke om dette punkt, der dog vel er et hovedpunkt i situationen. For mit eget vedkommende gælder det, at det er blevet mig mere og mere klart, at folkeskolens varighed og den undervisningspligtige alder må falde sammen. Først da er det muligt at tilrettelægge de helt klare og sammenhængende undervisningsplaner, og der er mange omstændigheder, der peger i retning af det 8. skoleårs indførelse. Det 8. skoleår svarer til erhvervslivets faktiske situation i dag. Læretiden påbegyndes ikke mere, når barnet er 14 år, men når det er 15, og der er en stigende tendens indenfor store erhvervsgrupper til at udskyde læretidens påbegyndelse til det 16. år.

Man kan også gøre opmærksom på, at der nordisk set sker en udvidelse af undervisningspligten. I Sverige har en enig rigsdag gennemført 9 års skolepligt, og i Norge arbejder man med gennemførelse af et 8. skoleår, formentlig fra 1960 — det ærede medlem hr. Jørgen Jørgensen (Lejre) deltog jo sammen med undertegnede og med det ærede medlem hr. Marius Buhl i mødet i Reykjavik, hvor spørgsmålet aktualiseredes fra norsk side. Man kunne måske også i forbifarten gøre opmærksom på den gallupundersøgelse, der har været offentliggjort, og som synes at vise, at der i befolkningen er et flertal for det 8. skoleår.

For det femte: alle tre forslag regner med, at præliminærkursus skal bortfalde, og at by og land skal stilles lige med hensyn til adgang til realeksamen. Der skal være lige opstigningschancer. Der er her et overordentlig voksende pres på kommunerne, og jeg tror, det ærede medlem hr. Hvidberg tager helt fejl af situationen, når han vil opretholde de hidtidige præliminærkursus, omend i reduceret form. Hvis der skal være alvor i uddannelsesbestræbelserne, må der være lige chancer for lige evner og frie op-

stigningsmuligheder, og det er der trods al liberalitet ikke under de nuværende forhold. Landsbyskolen må have organisk forbindelse med de overliggende skoleformer, ikke mindst eksamensskoleformerne.

Hvad angår optagelses- og afslutningsprøve, er der desværre temmelig afvigende opfattelser. Efter venstres opfattelse skal det ved overgang fra folkeskole til realskole være tilstrækkeligt med den afleverende skoles *udsagn* — med streng under *udsagn*. Der skal afholdes prøve i tilfælde af, at forældrene ikke anerkender en negativ udtalelse fra skolens side, og i tilfælde af, at den modtagende skole stiller sig skeptisk overfor den afleverende skoles vidnesbyrd. Ærlig talt — jeg tror, det vil forme sig således i relation til venstres forslag, at den modtagende skole under alle omstændigheder vil afholde prøve. Der er jo 2 muligheder: enten må den afleverende skole eller den modtagende skole holde en prøve, og efter alt, hvad jeg kan skønne, vil prøven forme sig mest harmonisk, når den sker på den afleverende skole.

Disse synspunkter gælder også overfor Askovudvalgets standpunkt, der logisk må medføre et pres fra de overliggende skoleformer på folkeskolen. Man må simpelthen på folkeskolens side tilpasse sig de krav, den modtagende skole opstiller.

Fra konservativ side kunne man ud fra en saglig vurdering have ventet en aktiv indsats. Man skulle jo tro, at konservative ledere i industri og erhverv var interesserede i den mest effektive dygtiggørelse af børn og unge i erkendelse af, at et lille 4 millioners folk ikke kan hævde sig i konkurrencen, medmindre alle evner drages ind i dygtiggørelsen. Udtalelser fra de tekniske industrier og fra ingeniørforeningen peger tydeligt i denne retning. I den offentlige skoledebat har der da også været indlæg fra konservativ side, der vidnede om både ansvar og vidsyn. Jeg kan nævne de to rektorer Friis-Hansen fra Herlufsholm og Karl Olsen fra Viborg. Rektor Karl Olsen, der for ikke så længe siden var konservativ ordfører her i tinget for betydningsfulde kulturpolitiske forslag, har uden omsvøb sagt, at det af mig fremsatte forslag var et brugeligt forhandlingsgrundlag. Det samme kom „Aarhus Stiftstidende“ for skade at sige; det

[Undervisningsministeren.]

skrev endda, hvad det senere fortrød, at forslaget var et ypperligt grundlag for forhandling. Det mener Aarhuslærerne endnu.

Det ærede medlem hr. Hvidberg lagde den størst mulige afstand mellem sig og rektor Karl Olsen; han nøjedes ikke med et maskeret nej, det blev et nej med knald. Der var imidlertid i det ærede medlems tale — der såvidt jeg hørte var så nogenlunde identisk med propogandatalen i Gentoft skole — et par mærkværdigheder. Jeg har allerede omtalt den ene: det ærede medlem udtalte sig ikke om det 8. skoleår, og det ærede medlem omtalte — det er den anden mærkværdighed — såvel Askovudvalgets som venstres forslag, især det sidste, med venlighed.

Der var en tydelig overgang i stemmeføringen, da det ærede medlem karakteriserede venstres forslag som „så smukt skrevet“; der var en stilfærdig højtidelighed i tonen overfor dette forslag; der var nok betænkkeligheder, men ikke afskrækkende. Jeg må opfatte det ærede medlems udtalelser sådan, at det ærede medlem stiller sig mere forsonlig overfor venstres forslag end overfor mit. Talen efterlod det indtryk, at det ærede medlem i påkommende tilfælde, også i betragtning af det politiske fostbroderskab, vil akkviescere ved en eventuel gennemførelse af venstres forslag.

Flere af enkelthederne i det ærede medlem hr. Hvidbergs tale er forlængst imødegået af Niels Nielsen på Danmarks Lærerforenings årsmøde, men jeg bør vel sige nogle ord, for at ikke tavshed skal mistydes. Det ærede medlem søger at reducere det standpunkt, som lærerorganisationerne gennem et flertal har tilkendegivet, og stiller lærerne i modsætning til forældrene, som ikke i tilstrækkelig grad skal være blevet hørt. Jeg anser det for ikke blot høfligt, men også for rigtigt at gå ud fra, at lærerne ved, hvad de gør. Hvorfor mistænke motiver og beslutninger? Det forekommer mig også urimeligt at trække den hårde skillelinie mellem lærere og forældre. I de konservative blade, jeg har læst, har der været mangfoldige forældreindlæg. Og når lærerne gennem egne organisationer har søgt at nå frem til et samlende reformforslag, er det jo ikke mindst for at imødekomme et

forældreønske om mere sammenhæng og harmoni i barneskolen.

Det er ikke rigtigt, når det ærede medlem hævder, at 8 mands udvalgets medlemmer var personer, som var udvalgt af mig. Det ærede medlem efterlod ved ministerskiftet en betænkning afgivet af lærerorganisationerne i 1952, efterlod den i smuk og uskadt stand. Jeg samlede så som den nærmest liggende løsning de forslagsstillende organisationer til en konference til drøftelse af det forslag, de selv havde stillet. Jeg skitserede et forslag til skoleordning, som på alle afgørende punkter havde berøring med lærerorganisationernes betænkning, og mødet besluttede at nedsætte et udvalg til nærmere udformning af skitsen og dermed til nærmere bedømmelse af den. Det var tre lærerorganisationer og to forældreorganisationer, der frit valgte deres medlemmer til udvalget. Jeg havde ikke antydning af indflydelse på valget og ønskede ikke at have det. Udvalget gennemførte sit arbejde, ikke som „hasteudvalg“ — det er den konservative propogandaglose — udvalget arbejdede i mit normale tempo og vendte så tilbage til plenum med resultatet. Hverken plenum eller udvalget skylder offentligheden andet resultatet af de stedfundne overvejelser; det er resultatet, der skal tages standpunkt til. Skal et folketingsudvalg mon give offentligheden et referat af de skiftende forhandlingssituationer? Selvfølgelig ikke. På nøjagtig samme måde forholder det sig med det af plenum nedsatte udvalg, der alene arbejdede efter plenums beføjelser.

Ved nedsættelsen af udvalget var det en betingelse fra min side, at jeg kunne have ministeriets embedsmænd til hjælp. I møderne deltog derfor departementschef, den kommitterede, kontorchefer, undervisningsinspektører og statskonsulent. Det lå i sagens natur, at embedsmændene ikke havde stemmeret. Der skulle i det hele taget ikke stemmes.

Hver organisations repræsentanter tog selvstændig standpunkt. Om undervisningsinspektørernes principielle stilling som pædagogiske rådgivere for ministeren, om deres embedes karakter og grænser har dr. Højberg Christensen udtalt sig på Gymnasieskolens Lærerforenings sidste årsmøde klart

[Undervisningsministeren.]

og dækkende. Gengivet i stærk forkortning: det er politikerne, der bestemmer, hvordan huset skal bygges; det er undervisningsinspektørerne og statskonsulenterne, der som de første giver råd med hensyn til møbleringen af huset. Jeg har ikke spurgt undervisningsinspektørerne som pædagogiske rådgivere, hvad de mente om forslagets skolepolitiske linie; de havde jo overværet forslagernes tilblivelse fra A til Z i et udvalg, der havde mig til formand, og selv var de formænd for de timeplansudvalg, der skitserede de pædagogiske muligheder. Det gjorde de, såvidt jeg forstod, med interesse, og det er selvfølgelig meningen, hvis en ændring gennemføres, at de skal lede de udvalg, der nødvendigvis skal nedsættes vedrørende time- og undervisningsplaner.

Det er muligt, at 8 mands udvalget kunne have været et 10 eller 11 mands udvalg eller et større udvalg og dog være handledygtigt, men det ville under alle omstændigheder have været et fejlgreb at nedsætte en kommission. Hvad kom der egentlig talt ud af den store skolekommission, der arbejdede i fire år fra 1919 til 1923? Da Jens Byskov nedsatte den næste skolekommission i 1928, gav han den, belært af erfaring, et bestemt direktiv, en ganske konkret opgave. Betænkning blev afgivet i 1930, og ærede medlemmer, hvad resultat har den medført? I Sverige nedsatte man en stor kommission, hvis resultat var af en så broget karakter, at det bagefter var nødvendigt at nedsætte et ret fåtalligt parlamentarisk udvalg til at udarbejde et for rigsdagen anvendeligt forslag. Nej, i den nuværende situation, hvor tre partier ved, hvad de vil, ville det være urimeligt at nedsætte en forhalingskommission, hvis fornemste opgave skulle være, at det fjerde partis skolepolitiske ordfører med tiden kunne finde sit standpunkt.

Det ærede medlem nedsatte selv et udvalg i 1952, og jeg forstod på det ærede medlems udtalelse, at det i virkeligheden skulle være et hasteudvalg. Hvorfor er udvalgets arbejde stillet i bero, spørger det ærede medlem. Jeg kan oplyse følgende. I kommissoriet for udvalget af 26. januar 1952 vedrørende eksamensmellemskolen er det fastsat, at udvalget indenfor den bestående lovgivnings rammer skulle fremkomme med

en indstilling om en ajourføring og ændring af de ad administrativ vej fastsatte bestemmelser vedrørende undervisning i eksamensmellemskolen, realskolerne, pigeskolerne og præliminærskolerne samt om eksamensafholdelse i disse skoler. Udvalget skulle endvidere tage stilling til spørgsmålet om mulig ændring af reglerne vedrørende optagelse i første eksamensmellemskoleklasse.

Som et foreløbigt resultat af udvalgets arbejde må nævnes, at det har medvirket ved behandlingen af sagen om ændring af optagelsesprøven til eksamensmellemskolen i hovedstadskommunerne, som blev gennemført ved kongelig anordning af 11. september 1952 — altså under min højtærede forgænger. Endvidere fremkom udvalget i marts 1954 efter min anmodning med en orientering angående udvalgets stilling til spørgsmålet om almindelig forberedelseseksamen ved skoler og kursus. Denne redegørelse er jeg villig til at fremsende til folketingsudvalget, hvis det ønskes.

I august 1954 anmodede jeg udvalget om, såfremt det måtte ønske det, at fremsætte en udtalelse angående spørgsmålet om mellem-skoleeksamens omfang og om karakteren af den krævede optagelsesprøve, eventuelt i foreløbig form, således at den kunne indgå i ministeriets overvejelser ved affattelsen af den redegørelse, som skulle fremsættes af statsministeren ved åbningen af den da forestående folketingssamling. Udvalget afgav derefter i skrivelse af 8. september 1954 en udtalelse om optagelsesprøven til eksamensmellemskolens første klasse og om mellem-skoleeksamens omfang. Denne udtalelse, som indgår i grundlaget for 8 mands udvalgets arbejde, skal jeg ligeledes, om det ønskes, fremsende til folketingsudvalget.

Ved 8 mands udvalgets første møde den 16. november 1954 drøftede man spørgsmålet om forholdet til udvalget af 26. januar 1952, og man fandt det rimeligt, at dette udvalg lod arbejdet hvile. Heri var også undervisningsinspektøren for mellem- og realskolerne enig. Det er mig bekendt, at der i udvalget er foretaget et betydeligt arbejde med revision af læseplaner og andre lignende spørgsmål vedrørende undervisningen i den nuværende mellem- og realskole. Jeg regner med, at dette arbejde vil danne et værdifuldt grundlag for drøftelserne i det udvalg, der under undervisningsinspek-

[Undervisningsministeren.]

tørens ledelse senere vil komme til at udarbejde undervisningsplaner for hovedskolens boglige linie og realklasserne.

Det ærede medlem hr. Hvidberg mener — vistnok på linie med Gentoftelærerne — at man kan foretage en isoleret pædagogisk hjælpeaktion overfor den eksamensfri mellem-skole uden at forrykke eksamensmellem-skolen. Det er efter min bedste overbevisning uøgligt. Der er ingen pædagogisk indsats, der varigt kan rette en skolelinie som den pågældende op, så den danner en ligevægtig parallel til eksamensmellem-skolen, men naturligvis, hvis man mener, at målet er at få mindst 80 pct. af alle byernes børn ind i eksamensmellem-skolen, så er det ærede medlem gået ind under den rigtige fane.

Det ærede medlem tror, at den nuværende situation kan bevares, men også det er et fejlsyn. Den ændres med stigende acceleration, og spørgsmålet drejer sig om tidspunktet for vore indgreb, hvis vi ønsker visse linier opretholdt, visse grundsynspunkter respekteret. Det ærede medlem går ikke ind på en saglig drøftelse af den kritik, der er vendt mod eksamensmellem-skolen, idet vi fra alle sider anerkender dens fortjeneste. Skal vi virkelig fortsætte med en skoleform, der lader mange børn gå ud af skolen uden kendskab til rigets grundlov og til det Danmark, som folkestyret gennem dette høje ting har været med til at bygge?

Jeg skal replicere til enkelte af de andre talere, der har haft ordet her i dag.

Det ærede medlem fru Alvilda Larsen stillede mig en række spørgsmål om, hvor mange centralskoler der manglede, hvor mange skolelokaler vi manglede, hvor mange skoler der har hveranden dags undervisning o. s. v.; men jeg er jo ikke en talautomat. Der kan ikke trækkes 2—3-cifrede tal ud af mig på kommando, men jeg skal love at kigge efter tallene; nogle kan findes, andre kan praktisk taget ikke findes. Hvordan skulle man f. eks. kunne regne ud, hvor mange centralskoler vi mangler i amter, hvor der endnu ikke foreligger en klar beskrivelse af, hvorledes det fremtidige skolebyggeri skal være? Meget afhænger her af de planer, som sognene selv i fremtiden kommer med, men det talmateriale, som jeg kan fremskaffe, skal jeg naturligvis skaffe og tilstille det ærede medlem.

Det ærede medlem gav betinget tilslutning til det 8. skoleår; jeg tror, det havde været klogt og rigtigt, om det ærede medlem var gået ind for en ubetinget tilslutning.

Det ærede medlem hr. Alfred Jørgensen ville bevare den nuværende skole, sådan at der under alle omstændigheder kunne være en dør åben, hvis der blandt det ærede medlems vælgere skulle være nogle, der kom i tvivl om det rette standpunkt. Jeg forstod på det ærede medlem, at der i hans plan indgik et ønske om nedsat klassekvotient og nedsat timetal imod færre timer i afgangsklasserne. Men er det sidste ikke en meget betænkelig sag? Selvom man her argumenterer med skoletræthed, synes jeg, det er en meget betænkelig sag.

Det ærede medlem spurgte om den merudgift, der kan blive tale om, og jeg har hertil allerede ved fremsættelsen udtalt, at en kalkule umuligt kan opstilles. For byskolens vedkommende er der ingen tvivl om, at udgifterne bliver af begrænset omfang; de vil ikke kunne virke afskrækkende. For landsbyskolens vedkommende bliver der tale om en gradvis udfoldelse over 10 år, og man skulle jo mene, at der også her var mulighed for gennemførelse af en fornuftig økonomi.

Løvrigt synes jeg, at det ærede medlem hr. Marius Buhl har fuldkommen ret, når han siger, at ved de spørgsmål, det her drejer sig om, kommer økonomien hverken i første eller anden række.

Det ærede medlem hr. Alfred Jørgensen spurgte mig, om den private eksamensskole fik tilladelse til at have andre linier end den boglige linie. Det er et åbent spørgsmål; vi har drøftet det, men ikke taget noget standpunkt, bl. a. fordi mellem- og realskolernes tillidsmand i 8 mands udvalget ikke tog noget standpunkt. Der er naturligvis her en mulighed for at ændre billedet for realskolens vedkommende og mulighed for en linedelt realskole, men det er klart, at jeg som politisk minister ikke er den, der skal komme med konkrete forslag. Jeg skal fremsætte et lovforslag og medvirke til vedtagelsen af en lov, der har så vide rammer, at der bliver rummelig plads for initiativ; men det står til skolens egne folk at udfolde dette initiativ. Jeg vil tro, at der i tanken om en linedelt realskole er en frugtbar arbejdsmark for fremtiden; man

[Undervisningsministeren.]

kan her jævnføre den tanke om tekniske assistenter, der med så stor iver og kraft er fremsat fra industriens side. Man hævder her, at man foruden den store stab af kontorfolk i stigende grad har brug for tekniskkyndige folk, der skal have mere vidtgående uddannelse, end folkeskolen vil kunne give. Skulle der ikke her ligge en ganske naturlig opgave for realskolen? Men det tilkommer realskolen selv at spille ud.

Det ærede medlem fru Else Zeuthen gjorde rigtigt opmærksom på en mangel i folkeskolelovforslagets § 15 vedrørende sløjd og husgerning, der burde gælde for både piger og drenge. Jeg skal tage dette til efterretning og takke, fordi det ærede medlem så varmt gik ind for det 8. skoleår.

Jeg tror, det ærede medlem hr. Thisted Knudsen fejlbedømmer situationen, når han mener, at forældrene ikke i tilstrækkelig grad har været draget ind i debatten omkring skoleproblemerne. Jeg behøver ikke at pege på egne oplevelser og erfaringer — men også jeg har haft mange møder med stor forældretilstrømning — jeg hører alle vegne fra, at der er umådelig interesse fra forældrenes side, og på sommerens møder er det ikke mindst skolens forhold, der har været draget i forgrunden, således at adskillige politiske møder i virkeligheden er blevet konverteret til skolemøder. Jeg tror, der er en overordentlig levende og vågen interesse for denne sag.

Det ærede medlem hr. Jørgen Jørgensen (Lejre) må tilgive mig, at et par bemærkninger til hans indlæg på et særligt stykke papir i mine notater var gledet ud! Det ærede medlem henstillede til mig, at præliminærkurserne blev ændret allerede nu; det er jo således, at det kræves, at alt stof, lært igennem årene, skal opgives ved den afsluttende eksamen, og at der ikke kan eksamineres af skolens egne, men kun af tilkaldte lærere. Jeg er fuldstændig enig med det ærede medlem herom, og det har jeg også udtalt ved tidligere lejlighed; men der er det problem: Skal denne realskole-

overbygning på landsbyskolen være 2- eller 3-årig? Skal den subsidiært være 2¼- eller 3-årig? Den løsning, vi vælger, vil, tror jeg, få indgribende betydning for skolestrukturforslaget som helhed. Hvis vi går ind for et 2-årigt kursus, afsluttet i barnets 16. år, vil det så ikke uvægerligt medføre konsekvenser med hensyn til skolestrukturen i byerne? Man kan dog ikke have 2 realeksamener; for 17-årige i byerne og 16-årige på landet. Vi må tilstræbe en realeksamen, der normalt ligger indenfor det samme afgangsårs, således at der normalt forudsættes samme gennemsnitsmodenhed hos eleverne. Dette er faktisk et vanskeligt spørgsmål, og jeg ville sætte pris på, om det udvalgte, der nedsættes, ville inddrage dette spørgsmål i drøftelserne og gøre det snarest muligt, således at vi kan give besked til de skoler, det angår. Jeg er klar over, at hvis vi slipper løs de 2—2¼ års præliminærkursus, der er tale om, så dukker de op landet over med rivende hast, og så kan de let foregribe skoleordninger, som vi iøvrigt i enighed måtte tilstræbe.

Så sagde det ærede medlem, at det var underligt, at forældrene i byerne ikke rejste krav om et 8. skoleår. Ja, det kan synes sådan. Jeg tror oprigtig talt, at det forholder sig således, at de i oplysningen særligt interesserede hjem i byerne sender deres børn i mellem-skoleafdelingen. Mellem-skolen blev jo ved det ærede medlems egen skolelov en del af folkeskolen, og det vil sige, at vi har en 9-årig folkeskole i byerne. Her i København går de 50 pct. ind i den 9-årige folkeskole, på Frederiksberg 57 pct. og i Gentofte 80 pct. Jeg var i Ribe fornylig; der gik 65 pct. ind i eksamensmellem-skolen. Jeg tror, det groft sagt ligger omkring 50 pct., og det svarer også til procenten i Sverige. Jeg har talt med den svenske ekle-siastikminister, som oplyste, at ca. halvdelen af Sveriges bybørn nu søgte ind i eksamensskolerne.

Det vil altså sige, at man kræver ikke et 8. skoleår i de skoleinteresserede hjem, fordi man allerede i forvejen har 9 år. Det er jo

[Undervisningsministeren.]

bl. a. dette problem: 50 pct. af alle byernes børn i eksamensmellemskolen, der får os til at standse og tænke os om for om muligt at finde en bedre løsning.

Jeg sagde til Danmarks Lærerforening for godt et år siden, at jeg gerne ville være formidleren i det skolepolitiske arbejde, der forestod, og det har jeg redelig søgt at være. Det betyder ikke, at jeg har givet afkald på selv at have en mening. Den retningslinie, som jeg bl. a. fremførte i min bog „Den danske Folkeskole“ fra 1938, har jeg fulgt indtil nu. Når det er lykkedes at samle så forholdsvis mange skolekyndige om det foreliggende forslag, skyldes det utvivlsomt i første linie, at visse mangler er så åbenbare og visse tendenser så tydelige, at en fælles bevægelsesretning blev mulig. Det, vi skal tilstræbe, er i al sin enkelhed en ajourføring af skolebilledet, som i dette århundrede er blevet trukket rigelig skævt.

Jeg vil for mit eget vedkommende mene, at motiv og mål ligger fast, men når det drejer sig om virkeliggørelsens vej, må der vises hensynsfuldhed; det skylder vi hjemmene, det skylder vi også dem, der skal undervise vore børn. Jeg synes i dag, og jeg håber, det er rigtigt, bag de forslagsstillende partiers udtalelser at skimte en fælles mulighed, som det nu skal vise sig om vi kan virkeliggøre. Det ærede medlem hr. Jørgen Jørgensen (Lejre) sagde i indledningen til sin tale i dag, at der er skabt et stort folkeligt røre. Jeg vil gerne bemærke det samme i slutningen af min tale og tilføje, at denne sag, der nu er sat på dagsordenen, ikke fjernes igen, før løsningen er fundet.

Horn: Jeg skal kun gøre ganske få bemærkninger.

Jeg forstår, og jeg er glad for, at flertallet af ordførerne deler den opfattelse, som jeg fremsatte her i går, at forældrene har haft rig lejlighed til at være med i hele debatten. Det ærede medlem hr. Hvidberg fremsatte den påstand, at vi ikke repræsenterede forældrene, når spørgsmålet skal afgøres her. Jeg ved ikke, hvordan han kommer til det resultat. Jeg må dog mene, at vi taler på forældrenes vegne.

Det ærede medlem hr. Thisted Knudsen var af samme opfattelse, den, at forældrene

har været altfor lidt med. Jeg forstår ikke rigtig, hvorledes det ærede medlem kan have denne opfattelse. Forældrene har deltaget i forhandlingen dels på møder, vi har set refereret, og dels ved læserindlæg o. s. v. som dem, vi har set i venstrepressen både på øerne og i Jylland, og ikke mindst i det presseområde, som det ærede medlem befinder sig indenfor, har pressen bragt meddelelser af interesse gennem årene.

Jeg hæftede mig ved en bemærkning af det ærede medlem hr. Hvidberg, der gav udtryk for, at det ikke var alle lærere, der stod bagved ministerens forslag. Jeg forstår det på den måde, at det ærede medlem mente, at man så ikke kunne tillægge organisationernes stilling større vægt. Jeg er meget ked af, hvis det ærede medlem begynder at ændre sin demokratiske opfattelse. Jeg går ud fra, at vi her i landet fortsat kan være enige om, at når et flertal har talt, dækker det over meningen, uden at man dermed skal tilsidesætte de synspunkter, som et mindretal måtte have.

Der er en ting, jeg gerne vil bede det ærede medlem hr. Hvidberg forklare os lidt nærmere. Det ærede medlem siger (sp. 622), at man skulle søge at udbygge den eksamensfri mellemskole, så var hele problemet klaret. Nu ved vi, at som arbejdet har formet sig i denne skole, har det i høj grad været lagt an dels på at opbygge de elementære kundskaber, dels på at bibringe eleverne nærmere kontakt med det samfund, de fremtidig skal leve i, herunder naturligvis i høj grad det praktiske liv. Men senere (sp. 623), ganske kort efter, siger det ærede medlem, at han får større og større mistillid til den praktiske linie. Jeg forstår ikke rigtig, hvorledes disse to synspunkter kan bringes til at falde sammen: dels kræver det ærede medlem, at den eksamensfri mellemskole skal løftes, og samtidig giver han udtryk for, at han har mistillid til noget sådant.

Endelig har jeg lagt mærke til, at de to ærede medlemmer hr. Hvidberg og fru Alvilda Larsen har været inde på den tankegang, man møder nu og da, at klarede man at løse spørgsmålet om flere lærere og flere lokaler, så var man ude over alle vanskeligheder. De to ting, som vi naturligvis tillægger samme betydning, som de ærede medlemmer gør, har jo ikke noget med

[Horn.]

selve strukturforslaget at gøre. Der bliver hverken flere lærere eller flere klasseværelser ved, at man undlader at ændre strukturen. Forøvrigt ved de ærede medlemmer udmærket, at der er gjort en betydelig indsats fra dette høje tings side for at afhjælpe lærermanglen, og hvis de har fulgt med i den udvikling, der er sket indenfor seminarierne de seneste år, og kender de tal, man nu opererer med, vil de vide, at det er et spørgsmål om tid, hvornår vi overvinder vanskelighederne.

Jeg vil gerne stille et spørgsmål til det ærede medlem hr. Jørgen Jørgensen (Lejre); det er ikke for at være drilagtig, men jeg forstod, at det ærede medlem — det var under omtalen af min personlige stillingtagen til det realpolitiske, som det ærede medlem og jeg forøvrigt plejer at kunne enes om — ikke tillagde det større betydning, om lærerne stod bag den nu foreslåede ordning. Vi har jo ved alle de skoleforslag, vi har gennemført her i tinget de seneste år, netop lagt stærk vægt på — og jeg mener at erindre, at det ærede medlem også har gjort det — at vi havde lærerne bag os. Derfor vil det interessere mig og sikkert også lærerorganisationerne at høre, om det ærede medlem ikke vil tilstræbe en ordning, som Danmarks lærere virkelig kan føle sig tilfredsstillt af, så de med glæde kan gå ind i det daglige arbejde.

Sluttelig vil jeg gøre en bemærkning om en ting, som jeg i og for sig havde ventet at både venstres ordfører og det ærede medlem hr. Jørgen Jørgensen (Lejre) var kommet ind på. Det drejer sig om det problem, som løses gennem den højtærede ministers forslag, og som ministeren også var inde på i slutningen af sin tale, nemlig hvorvidt man kan få tidspunktet for udgangen af skolen til at falde sammen med tiden for indgangen i erhvervslivet. Man ved jo, at der under den gældende ordning på dette punkt er et skævt forhold, som medvirker til de uheldige følger, vi kender. Problemet løses ikke ved venstres og Askovudvalgets forslag; man kan sige, at det løses, forsåvidt det 8. skoleår hæftes på som en frivillig ordning; men dér, hvor man ikke får et 8. skoleår, løses problemet ikke, og man opnår heller ikke at imødekomme erhvervene i deres ønske om en stabilisering af de elementære

færdigheder hos eleverne. Det hul, der fremkommer ved, at de unge går ud af skolen ved det 14. år og først kommer i lære ved det 15.—16. år, får ofte selv vel erhvervede kundskaber til at forsvinde. Vi ved fra militæret og fra optagelsesprøverne i dansk og regning de steder, hvor man forlanger aflagt prøve, som f. eks. i politiet, ved statsbanerne o. lign., at selv folk, der har fået en udmærket uddannelse i folkeskolen og har nået et pænt resultat, har særdeles svært ved at udtrykke sig skriftligt, når det blot er 2—3—4 år siden, de forlod skolen. Disse anker har vi efter min mening pligt til at tage hensyn til, og problemerne i den forbindelse løses ikke ved noget af de to nævnte forslag; jeg vil nærmest mene, at de ville skabe større vanskeligheder, hvis de blev gennemført.

Hvis de ærede medlemmer vil prøve at se efter på det skema, som blev omdelt i går, vil de se, at hullet fremkommer, hvis der ikke er et 8. skoleår. Man kan naturligvis bøde på hullet ved f. eks., som Askovforslaget gør det, at lade eleverne gå ind i første realklasse; så er deres undervisning dækket op til det 15. år. Men så skal de unge i lære og må derfor gå ud af realklassen, og hvad har de så haft ud af det? Vi ved, at de fleste forældre stiler imod, at deres børn skal have en faglig uddannelse, og en sådan uddannelse vil der i stigende grad blive behov for. En lignende skævhed fremkommer, hvis man følger partiet venstres forslag: de unge, som får en læreplads, må springe fra midt i undervisningen i real-skolen.

Jeg synes, at både venstres forslag og Askovforslaget byder på en dårlig løsning af dette problem, men det må nu blive en af de ting, vi ser nærmere på i det kommende udvalg.

Marius Buhl: Jeg skal fatte mig meget kort, da jeg kan gå ud fra, at vi skal have en udvalgsbehandling af de foreliggende lovforslag.

Det ærede medlem hr. Jørgen Jørgensen (Lejre) kunne ikke forstå, at vi ville insistere på en deling af børnene allerede i den skolepligtige alder; han mente, at man lige så godt kunne rykke den ud til 14 års alderen. Men vi har nogle grunde til det. For det første en social grund, idet vi mener,

[Marius Buhl.]

at hvis delingen skal vente til den skolepligtige alders ophør, altså til konfirmationsalderen, vil den realskole, vi får, få social slagside. Vi, der har med realskolen at gøre, ved, at mange mindrebemidlede børn ikke ville komme i realskole, hvis de ikke havde fået begyndt, før den skolepligtige alder var forbi.

Endvidere har vi en anden grund, nemlig den, at vi vil undgå at — jeg vil ikke sige spille det år, men at trække tiden det år ud, som ville gå med, hvis man ventede til skoletidens afslutning. Det ærede medlem hr. Jørgen Jørgensen (Lejre) mente også, at det måske ude på landet ville volde vanskeligheder, og at vi ikke ville få en lige så stor overgang til realskolen som efter den nuværende ordning.

Jeg vil sige til det ærede medlem, at jeg tror dog, at en meget stor del af de 20 pct., som nu går over, men som falder fra ved konfirmationsalderen, efter vort forslag vil undgå at gå over. Jeg kunne nok pege på andre ting, men jeg tror, at dette er en realitet.

Jeg kan fuldtud slutte mig til det ærede medlem hr. Alfred Jørgensens omtale af mellemskolens udmærkede arbejde. Jeg har forøvrigt også berørt dette arbejde i min skriftlige fremsættelse. Derefter siger det ærede medlem, at det er betænkeligt at slå i stykker, hvad vi har. Det er heller ikke venstres mening at ville slå i stykker. Vi vil blot ændre for derigennem at skabe en bedre mulighed for den del af skolen, som ikke er mellem- og realskole, den må vi jo fortsat regne med i ret høj grad. Jeg kan ikke se, man kan tale om at slå i stykker, fordi vi vil foretage en ændring, som betyder et år mindre i mellemskolen, især ikke når eleverne oven i købet ville stille med forkundskaber, som de ikke stiller med i dag. Det er dog en praktisering af en realskoleform, som hidtil har været fulgt med et godt resultat på mange præliminærskoler, og det tror jeg også fortsat kan blive tilfældet.

Jeg må lige sige til det ærede medlem hr. Tholstrup, at jeg tror nok, der er en løsning på problemet at skaffe længere ferie for skolerne, dersom det ærede medlem kan finde en udvej for at gøre skolebørnenes ferie længere og samtidig lærernes ferie

kortere. Hvis det ærede medlem kan få de to ting til at stå i omvendt proportionalt forhold til hinanden, vil samfundet være villigt til at vedtage en sådan reform, det kan jeg garantere det ærede medlem for, men før det sker, tror jeg, det vil være uhyre vanskeligt.

Den højtærede minister gjorde gældende, at vi i vort forslag havde præciseret formålet med undervisningen i de to sidste klasser for lidt. Den højtærede minister nævnte dog selv den passus i vort forslag, som netop sætter et mål, og omtalte også, at vi havde talt om erhvervsbetonet undervisning. Vi har ikke noget imod erhvervsbetonet undervisning, men vi vil blot holde på, at målet hele tiden skal være den almene undervisning, som så godt på forsvarelig måde må gøres erhvervsbetonet i de sidste år; det er der ikke noget i vejen for, og noget sådant har da forøvrigt også fundet sted på mangfoldige skoler. Man kan godt i de sidste år forsøge at give den alment betonede undervisning en erhvervsbetoning, så den ligesom får mere relation til det praktiske liv, til erhvervslivet. Det kan ske gennem regning og danskundervisning og på forskellige andre måder, men vort mål er, at hovedvægten skal lægges på den almene undervisning.

Hvidberg: Ja, nu har den højtærede minister jo haft et døgn til at forberede sit attack på mig ulykkelige, og det er formodentlig derfor, det blev noget stærkt og langt, men jeg må vel glæde mig over, da jeg jo er embedsmand under ministerens domæne, at ministeren i det hele taget vil diskutere med mig. Jeg kan nu i og for sig ikke se, at de af ministeren fremførte ting på noget punkt er egnet til at ændre mit syn.

Ministeren spurgte først om det 8. skoleår. Han har tidligere afæsket mig en udtalelse om dette spørgsmål, og det er jeg heller ikke bange for at give. Jeg vil, førend jeg træffer nogen afgørelse i en sådan sag, vide ordentlig besked med forholdene i de forskellige skoler. Det er jo således, at det kan føles som en tyngde at have visse elever det sidste skoleår, medens det i det 8. skoleår undertiden kan føles som en lettelse, at de ikke er der mere. Jeg vil gerne vide lidt nærmere besked med, hvordan det forholder sig med denne tyngde. Man kan i

[Hvidberg.]

det hele taget ikke angive nogen bestemt termin for et 8. skoleårs indførelse, for det er et spørgsmål om, hvorvidt lokalerne er tilstede, hvorvidt antallet af kvalificerede lærerkræfter er tilstede, og i det hele taget et spørgsmål om den økonomiske situation i dette land. Så måtte man sige, at tanken skulle gennemføres, når lokalesituationen tillod det, og den kommer selvfølgelig til at ligge helt forskelligt de forskellige steder i landet, navnlig i omegnskommunerne, så jeg har lidt vanskeligt ved at udtale mig med afgjorthed om denne sag på nuværende tidspunkt.

Den højtærede minister talte om en aktiv indsats og savnede en sådan fra konservativ side. Jeg er ikke bange for at øve en aktiv indsats til højnelse og hjælp for den frie mellemskole og til løsning af skoleproblemet ude på landet, og det er det, jeg mener skal drøftes nu, og ikke alle de store ting, som vi ikke kan overskue. Det synes jeg også jeg har givet temmelig tydeligt udtryk for.

Den højtærede minister satiriserede i nogen grad over, at konservative rektorer som Karl Olsen og Friis-Hansen havde et, skal vi sige mere tilsluttende syn på ministerens lovforslag. Det har de vistnok også. Det er glædeligt at se, at man har en sådan frihed indenfor det konservative parti, at man ikke binder noget medlem. Konservatismen har langtfra en dogmatik, som een gang er udformet, en bestemt konstruktion og teori, som een gang er fastlagt, sådan er er nu dens livsholdning. Disse to mænd har altså et noget andet syn på disse ting end jeg, og det kan jeg kun glæde mig over.

Den højtærede minister søgte at satirisere over, at jeg anvendte en anden og venligere tone i omtalen af partiet venstres skoleforslag. Hvis den højtærede minister havde hørt efter, ville han have set, at jeg havde det samme venlige syn også overfor Askovudvalget. Det ligger mig nemlig på sinde, som jeg sagde, at give udtryk for, at der er noget i mig, der forstår dette menneskelige syn, og jeg kan se, at det udspringer af gode viljer. Noget andet er, at når jeg så bruger min forstand og tænker mig om, kan jeg se, at det ikke kan lade sig gøre, og det gav jeg i går en række vægtige grunde for, som jeg ikke skal gentage ved denne lejlighed.

Videre sagde den højtærede undervisningsminister et og andet om, at jeg havde stillet lærere op imod forældre og forældre op imod lærere, og at jeg havde beklaget, at forældrene ikke var blevet hørt. Jeg sagde — og det mener jeg — at det er kedeligt, at vi ikke i højere grad har kunnet finde udtryk for, hvad forældrene mener og føler i denne sag. Jeg ved godt, det er vanskeligt, for hvor skal man få repræsentanter for forældrene fra? Når man i 8 mands udvalget har stillet borgmester Dupont og det ærede medlem hr. Jørgen Jørgensen (Lejre) op som specielle forældrepræsentanter, synes jeg, det beror lidt på en tilsnigelse. Jeg gad egentlig vide, hvor mange skolekommissions- og skolenævnsmedlemmer den forening, som hr. Dupont er formand for, repræsenterer. Man har sagt mig, at det er ganske få, og jeg har talt med adskillige skolekommissionsmedlemmer i dette land, som ikke engang aner, at foreningen eksisterer, og de føler sig ingenlunde repræsenteret gennem den.

Jeg må derfor fastholde, at dette 8 mands udvalg, om hvis nedsættelse ministeren gav en større forklaring, er meget tilfældigt nedsat. Det havde under alle omstændigheder været meget rimeligt, at f. eks. også viden-skaben og universitetet havde været repræsenteret i et sådant udvalg, eftersom i alt fald det ene af lovforslagene berører universitetet, der nu stilles hen ved siden af læreanstalterne. Jeg skal ikke sige noget som helst nedsættende om læreanstalterne, men der er nu forskel på universitetet og læreanstalterne, og hvis man sammenligner almenskolelovens § 3 med den foreslåede gymnasie-lovs § 8, kan man dør gennemskue forskellen.

At udvalget er blevet kaldt et hasteuvalg, skyldes ikke mig, jeg kan ikke gøre for det; det er ganske simpelt blevet kaldt et hasteuvalg, fordi det hastede. Nu siger den højtærede minister, at det er en konservativ propagandaglose. Det må jeg fuldstændigt afvise; jeg kan ikke sige, hvorfra glosen stammer, den stammer ikke specielt fra mig. Ministeren siger ganske vist, at den stemmer med ministerens temperament, og det tvivler jeg ikke på. Det er netop det, jeg i så høj grad beklager.

Den højtærede minister siger også, at der ikke kunne gives nogen redegørelse for de

[Hvidberg.]

skiftende situationer. Nej, men der kunne måske være givet en betænkning med navne under eller et resumé med navne under.

Ministeren henviser til, hvad undervisningsinspektør, dr. Højberg Christensen selv har sagt. Ja, men han sagde dog, såvidt jeg har set af referatet, at det var noget nyt, at undervisningsinspektørerne ikke blev hørt i en sådan sag.

Ministeren gentager, hvad han har sagt, at det er urimeligt og ville have været urimeligt at nedsætte en kommission. Det spørgsmål har jeg een gang taget stilling til: det havde efter min mening været det eneste rigtige og eneste fornuftige, at vi havde fået en vel overvejet, fornuftig betænkning, hvor de forskellige kunne have udtalt sig. Så havde usikkerheden ikke været så stor.

Med hensyn til 1952-udvalget sagde ministeren, at det var tænkt som et udvalg, der skulle arbejde med spørgsmål indenfor den bestående lovs rammer. Ja, det er netop spørgsmålet, om ikke disse ting kunne have været ordnet indenfor den bestående lovs rammer, og ministeren skylder bevis for, at det ikke havde kunnet lade sig gøre.

Ligeledes skylder ministeren bevis for, at FM-skolens problem ikke skulle kunne løses isoleret. Det er jo aldrig virkelig forsøgt, men nu har jeg udkastet nogle ideer dertil, og det kan være, hvis man ser lidt derpå, at det kan lade sig gøre.

Til slut talte ministeren om frafaldet ved eksamensskolen, og vi har jo ofte hørt ministeren tale om, at der er så mange, der falder fra ved eksamensmellemskolen. Ministeren sagde, at man hører kun om gode sider ved eksamensmellemskolen, men aldrig nogensinde kritiske bemærkninger om den. Må jeg med hensyn til frafaldet ved eksamensskolen sige, at det ganske vist er uheldigt, at mange går ud efter 3. mellem i den nuværende skole, men spørgsmålet er dog, hvor stor betydning man egentlig skal tillægge det, og om man ikke tillægger det altfor stor betydning. For de sproglige fags vedkommende kan man ikke tale om, at undervisningen ikke bliver afrundet, eleverne går jo i 3 år; det drejer sig altså om geografi, naturhistorie og historie — og foruden disse fag formodentlig også om regning. Men når man nu gør mellemskolen 3-årig, ja, så vil man naturligvis kunne

lægge en del af det, der nu læres i 4. mellem, ned i 3. mellem, men så må man på den anden side også indrømme, at så bliver det alt sammen mere tyndt og udpint, hvad eleverne vil få at lære. Jeg er derfor ikke så sikker på, om der bliver så forfærdelig stor forskel.

Ministeren taler med forfærdelse om, at hvad der er sket i det demokratiske Danmarks sidste hundrede år, får børnene ikke noget at vide om. Nuvel, efter et af bilagene til lovforslaget hedder det, at man ikke mere vil kunne vente, at Danmarkshistorien læses i sammenhæng, så der er ingen garanti for, at det akkurat bliver om de sidste hundrede år, der fremtidig bliver læst. Men det kan jo være, man senere kan nå at læse det.

Jeg skal slutte mit indlæg. Jeg beklager meget, at jeg ikke har fået noget særligt svar på det, jeg spurgte om.

Jørgen Jørgensen (Lejre): Jeg skal ikke forsøge på at uddybe de modsætninger, som findes imellem os; jeg er interesseret i, at vi under behandlingen her i tinget når frem til et resultat. Jeg tror, det vil være fornuftigt, hvad også den højtærede minister var inde på, at man i højere grad lægger vægt på fremefter at samle sig om det, vi er enige om, og så kan det godt være, det bliver så meget, at det er tilstrækkeligt til, at vi kan blive enige om et forslag, der kan være tilfredsstillende for alle parter. Der er i hvert tilfælde fra alle partiers side givet udtryk for stor velvilje overfor en reform, og det må være muligt at samle disse retningslinier, således at der kan komme et fornuftigt resultat ud af det.

Jeg mener ikke, at vi ved førstebehandlingen skal drøfte en række enkeltheder; første behandling er tænkt som en principiel drøftelse, og det er også grunden til, at jeg ikke har talt væsentligt om enkelthederne i det forslag, som jeg er medforslagsstiller til. Når der f. eks. er blevet spurgt, om ikke vi tænker os, at børnene skal have sprogundervisning før det 14. år, vil jeg dertil sige, at det er klart, at det regner vi med at de skal. Vi regner med, at der skal gives sprogundervisning i de sidste klasser, og at man også medtager andre ting i de sidste 2 klasser, f. eks. matematik for dem, der ønsker det; og der kunne vel også være andre ting, man ville tage op under den

[Jørgen Jørgensen (Lejre).]

differentierede undervisning i de sidste klasser.

Den højtærede minister spurgte, hvad vi havde tænkt os at undervisningen i det 8. skoleår skulle indeholde, hvis befolkningen viser interesse for at få et 8. skoleår i gang. Det har jeg fremsat almindelige principielle synspunkter om. Det må ikke være en almindelig fortsættelse af skoleundervisningen i de 7 skoleår; man skal lægge mere vægt på de mere praktiske ting, husholdningsundervisning for pigerne, for drengene måske også, husflid med værkstedsarbejde og lignende, som man kunne tage op i en fortsættelsesklasse efter det 14. år; og så vil jeg iøvrigt henvise til, hvad de frie efterskoler har tilrettelagt, en undervisning, som har vist sig at svare særdeles vel til de årganges behov, som der her kan blive tale om.

Jeg husker meget nøje, at da vi i sin tid i ungdomsskolekommissionen drøftede grundlaget for en fortsættelsesundervisning, var alle i kommissionen enige om, at grundlaget for den frie efterskoleundervisning havde vist sig særdeles tilfredsstillende. Det tror jeg man skal huske på, når der bliver tale om at sætte en fortsættelsesundervisning i gang også i byerne.

Ministeren sagde som svar på, hvad jeg havde nævnt om præliminærkursus, at han mente, det ville være mest praktisk at drøfte disse kursus' endelige fastlæggelse i forbindelse med forslagene her. Det skal jeg i og for sig ikke indvende noget imod, det kan der nok være noget om; det er vel iøvrigt en af de ting, vi i udvalget ret hurtigt kunne gå i gang med at drøfte. Men der er enkelte af disse præliminærkursus, som er 3-årige, og jeg kan ikke se, at det skulle foregribe noget i udviklingens gang, om disse kursus fik denigestilling, som jeg mener de har rimeligt krav på. Jeg synes godt, man på forhånd kunne give disse kursus en særlig stilling.

Det ærede medlem hr. Horn spurgte, om ikke jeg var interesseret i, at den ordning, vi eventuelt blev enige om her, var en ordning, som også de danske lærere kunne acceptere. Jo, det mener jeg i høj grad er ønskeligt. Første gang jeg havde ordet, gav jeg udtryk for, at jeg fandt det ganske naturligt, at lærerne i høj grad interesserede sig for en nyordning af skolen, og jeg har

også givet udtryk for det, som alle iøvrigt ved, at det var lærerne, der først rejste spørgsmålet om en strukturændring af skolen; og at de mennesker, der til daglig bruger deres evner og kræfter i skolens tjeneste, er stærkt interesseret i, hvordan skolen er indrettet, er en given ting. Jeg mener, vi skal tage meget hensyn til, hvad lærerne mener om de spørgsmål, når vi drøfter dem her. Men jeg gjorde udtrykkelig opmærksom på, at foruden lærerne er der en anden part, nemlig forældrene og befolkningen som helhed, der interesserer sig for samfundets udvikling, og de gruppers røster skal også høres, og hensyn til deres meninger skal også tages. Derfor kan man ikke på forhånd sige, at alt, hvad lærerne og lærernes organisationer ønsker, skal være gældende lov her i landet. Vi her i tinget har foruden at tage hensyn til de synspunkter, som lærerorganisationerne og lærerne landet over har, også at tage hensyn til, hvad forældrene og hvad befolkningen mener; det skal vi afveje overfor hinanden, så vil jeg tro, vi kan nå et resultat, som begge parter kan være tilfredse med.

Overfor de bemærkninger, der er gjort af det ærede medlem hr. Marius Buhl, vil jeg sige, at den begrundelse, det ærede medlem giver for at dele børnene ved 13 års alderen, hvor der bliver adgang til realklassen: at så kunne de blive færdig et år før, kan jeg nu ikke helt godkende.

Hvis ikke resultatet af venstres forslag skal blive en overfyldning af realklassen, hvad det meget let vil blive, så forudsætter det en sortering, optagelsesbetingelser for at komme ind i denne realklasse, som jeg tror venstre vil vige tilbage for. Jeg kan love for, at den dag befolkningen har muligheder for at få deres børn ind i en realklasse, hvor de hurtigere end ellers kan nå frem til en eksamen, vil der blive kapløb om at komme ind i denne realklasse, og der vil da kun blive en lille gruppe børn tilbage i hovedskolen, hvor alle de samme vanskeligheder melder sig, som melder sig overfor den frie mellemsskole nu. Derfor tror jeg ikke, at det standpunkt er holdbart.

Jeg vil i det hele taget sige til det ærede medlem hr. Hvidberg og andre ærede medlemmer, der har hævdet, at det er urimeligt at ændre den del af skolen, som alle mener har virket tilfredsstillende, nemlig eksamens-

[Jørgen Jørgensen (Lejre).]

mellemskolen, fordi den anden del af skolen, den eksamensfri mellemskole, ikke har virket tilfredsstillende, at jeg synes ikke, de to ting kan stilles op mod hinanden. Når eksamensmellemskolen er tilfredsstillende, er det jo på bekostning af den eksamensfrie skole. De elever, der er lettest at arbejde med, viser man al mulig interesse, medens de, der bliver tilbage, de tunge, alene ved at blive delt fra bliver karakteriseret som de mindre kloge og får et stempel på sig. Alene ved denne deling er man med til at få denne del af skolen op på den plads, som det ærede medlem hr. Hvidberg taler om. Man kan ikke sige: lad os beholde den ene del af skolen, som vi har den nu, og gøre den anden bedre. Eksamensmellemskolen er god netop i kraft af, at den frie mellemskole er dårlig, og jeg tror ikke, at de forsøg, man gør på at bevare og lette adgangen til eksamensmellemskolen, vil klare problemet: en forbedring af den frie mellemskole. Der er kun een måde, det kan klares på, og det er ved at lade børnene blive sammen til det 14. år og så foretage delingen; man er da langt bedre i stand til at vurdere, om børnene har evner til og interesse for en fortsat undervisning.

Jeg kan være enig med det ærede medlem hr. Thisted Knudsen i, at det er meget ønskeligt, at befolkningen og forældrene interesserer sig for skolespørgsmål, og det er meget glædeligt, at de interesserer sig så meget derfor, som de gør. Jeg håber, at denne interesse vil være levende også under forhandlingerne her i folketinget, så vi stadig ude fra befolkningen må høre synspunkter med hensyn til, hvordan man ønsker skolen skal være.

Det ærede medlem hr. Hvidberg erklærede, at hans hjerte var med i Askovforslaget, men hans forstand ikke. Jeg håber, at disse komplikationer hos det ærede medlem må blive ophævet, inden vi bliver færdige med forslagets behandling her i folketinget.

Alvilda Larsen: Den højtærede minister sagde, at mit parti kun havde givet betinget tilslutning til et 8. skoleår. Jeg sagde i min tale i dag, at mit parti gik ind for en 8-årig enhedsskole. Det er rigtigt, at jeg også talte om, at der med hensyn til en sådan 8-årig skole måtte være forskellige

betingelser, der først skulle opfyldes, og det vil jeg gerne gentage nu. Jeg mener, det er temmelig afgørende, at vi gør os klart, at det ikke er så ligetil at gennemføre et obligatorisk 8. skoleår. Hvis de økonomiske forhold i vort samfund var sådan, at alle forældre uden spekulationer, uden økonomiske problemer, kunne lade børnene gå i skole i 8 år, var det ligetil, men det er de ikke. Jeg vil gerne spørge den højtærede minister, om han ikke selv har en fornemmelse af, at om mange af de børn, der i dag går ud af eksamensskolen, før de har taget mellemskoleeksamen, gælder det, at deres hjem har brug for, at de hjælper til, at de også tjener noget. Jeg tror ikke, vi kan se bort fra det. Derfor synes jeg ikke, man uden videre kan sige: vi gennemfører det 8. skoleår for alle. Der stilles jo heller ikke forslag om det. Ministerens forudsætning er, at et 8. skoleår først skal indføres om 10 år.

Jeg vil gerne have slået fast, at hvis de økonomiske forhold i vort samfund gjorde det muligt, ville jeg personlig endog gå ind for en 10-årig obligatorisk skole, men det gør de ikke. Det er den ene side af sagen.

Løvrigt mener jeg, at der er andre betingelser for gennemførelse af det 8. skoleår, som bør opfyldes. Der er lokalemangel, og der er lærermangel, og det kan vi selvfølgelig ikke se bort fra. Der må skaffes flere skoler, der må skaffes flere lærere, og der bliver tale om tilskud til de børn, der kommer fra mindrebemidlede hjem. I modsat fald vil en sådan ordning betyde yderligere trængsel i skolen, yderligere belastning af lærerne og flere uuddannede, og det vil lægge altfor store byrder på hjemmenes i forvejen altfor anspændte økonomi. Så siger den højtærede minister, at han er ikke nogen talautomat. Det har jeg heller ikke ment ministeren skulle være, men jeg synes ikke, vi kan diskutere disse ændringer uden at se lidt på, hvordan forholdene arter sig i dag, 18 år efter at vi gennemførte en ny skolelov. Vi bliver da nødt til at se på, om de betingelser, man stillede dengang, i dag, 18 år efter, er blevet opfyldt, og derfor rettede jeg de, som jeg selv synes, vigtige spørgsmål til ministeren og bad ham fortælle os lidt om, hvordan det er gået med opfyldelsen af disse betingelser. Jeg vil tro, at den højtærede minister, selvom han ikke har

[Alvilda Larsen.]

alle tallene i hovedet, det forlanger jeg ikke, dog har noget begreb om, hvordan det står til, i hvor stort omfang der mangler centralskoler, i hvor stort omfang der endnu finder undervisning sted hveranden dag, i hvor stort omfang der er sprogundervisning i landsbyskolen o. s. v. Jeg tror, ministeren er i stand til at give nogle tal. Det er mig bekendt, at der fra ministeriet er udsendt et cirkulære til kommunerne, hvori man anmoder disse om at indsende planer til ministeriet for skolebyggeriet, så nogen forestilling om, hvad der mangler i dag, synes jeg nok man kan have.

Det ærede medlem hr. Horn sagde noget om, at forældrene var blevet hørt i denne debat. Jeg vil ikke bestride, at forældrene er blevet hørt, og at de kunne have sagt deres mening. Men det er ikke så meget det, det drejer sig om. Det er i hvert fald en kendsgerning, at forældrenes synspunkter i altfor ringe grad er blevet taget med i den debat, der er ført herinde. Forældrenes synspunkter er nemlig anderledes, end det ærede medlem hr. Horn forsøger at give det udseende af, når han siger, at skolemanglen og lærermanglen ikke spiller nogen synderlig rolle, når vi står overfor de ændringer, vi behandler i dag. Jeg tror, det er helt forkert. Det er netop skolemanglen og lærermanglen, som forældrene hæfter sig ved i dag, og som jeg synes vi bliver nødt til at tage hensyn til, når vi diskuterer ændringerne.

Det er dog netop i omtalen af manglerne ved den fri mellemskole fra forskellig side blevet anført, at der ikke er blevet ofret nok på denne skole, der er ikke arbejdet nok med den fri mellemskole, og deri ligger en antydning af kritik mod lærerne ved denne skoleform. Jeg tror, det er helt forkert at skyde på lærerne. Det er jo igen skolens aktuelle forhold, de manglende lokaler, de manglende lærerkræfter, der spiller ind, og jeg mener, at man bliver nødt til at tage det med i betragtning, når man vil gå over til at lave nye linier på et tidspunkt,

hvor lærerkræfterne og lokalene ikke er tilstede.

Det er godt at fyre med gode kul under lokomotivet, men hvis der ikke er vand i kedlen, er det jo ikke så godt. Her har vi et lokomotiv, og vi fyrer op med gode kul, men der er ikke det vand på kedlen, som er en forudsætning for, at lokomotivet kan køre og ikke springer i luften. Lokalerne og lærerne må være tilstede, hvis vi skal kunne gennemføre de forbedringer af skolen, som vi alle er enige om er påkrævede.

Undervisningsministeren (*Bomholt*): Det ærede medlem fru Alvilda Larsen vil have tal ud af mig, men selvom det ærede medlem sætter trumf på, kan jeg ikke for nærværende præstere tal.

Det ærede medlem hr. Marius Buhl talte om, at den almene undervisnings karakter skal bevares i de grupper, der får også en erhvervsbetonet undervisning. Jeg er enig heri. Jeg er også enig i, at vi her skal finde den rette form.

Jeg har fornylig studeret en betænkning vedrørende den frie mellemskole, den praktiske mellemskole, og dér har jeg fundet et eksempel, der kalder på eftertanke, et eksempel om kogning af kartofler. Der gives følgende disposition: A. Betydningen af ensartede kartofler — det er altså ikke et kommunistisk inspireret eksempel — B. Kogning af kartofler med skræl og fordelene derved. C. Kogning af kartofler uden skræl. D. Andre måder at koge kartofler på. (*Oluf Pedersen*: Hvordan er det?). Ja, jeg kan godt forstå, at der opstår problemer hos retsforbundet.

Det ærede medlem hr. Hvidberg foretog en kølig besigtigelse af problemet det 8. skoleår og kunne desværre ikke udtale sig hverken for eller imod. Måske der senere vil vise sig et positivt standpunkt. Jeg forstod, at rektor Karl Olsens livsholdning i modsætning til det ærede medlems har medført en stærkere forståelse af mit skoleforslag. Der er fri meningsbrydning indenfor det konservative parti, der er forskellige opfat-

[Undervisningsministeren.]

telser. Så er det, hvor mange Karl Olsen'er der findes. (*Hvidberg*: Een, een!). Forhåbentlig mange.

Det ærede medlem hr. Jørgen Jørgensen (*Lejre*) stillede mig det spørgsmål vedrørende det 3-årige præliminærkursus, om man ikke her kunne tilstræbe en løsning. Det vil jeg ærlig talt gerne tænke alvorligt over.

Hermed sluttede forhandlingen.

Lovforslagenes overgang til anden behandling vedtoges uden afstemning.

Horn: Jeg foreslår, at lovforslagene henvises til et udvalg på 17 medlemmer.

Uden forhandling eller afstemning vedtoges dette forslag.

Den næste sag på dagsordenen var:

Første behandling af forslag til lov om ind- og udførsel af fisk.

(Lovforslaget findes i tillæg A. sp. 41, fremsættelsen i tidenden sp. 56).

Lovforslaget sattes til forhandling.

Johs. E. Larsen: Det foreliggende lovforslag giver mig ikke anledning til mange bemærkninger, da forlængelsen af denne lov efterhånden er blevet en årlig tilbagevendende sag. Jeg kan derfor i det væsentligste henholde mig til det, jeg udtalte ved lovforslagets behandling i fjor, men vil dog gerne påny understrege, at de forhold, som hidtil har nødvendiggjort denne lovgivning, fortsat er tilstede i et sådant omfang, at en forlængelse af lovens gyldighedstid må anses for påkrævet.

Iøvrigt kan jeg anføre, at det er mig bekendt, at fiskeriministeriet stadig har administreret loven på en sådan måde, at der er blevet lagt så få hindringer i vejen for den frie handel med fisk og fiskevarer som muligt. Endvidere vil jeg pege på eksportudvalgets enstemmige ønske om lovens forlængelse.

Jeg finder det derfor både ønskeligt og

naturligt, at loven om ind- og udførsel af fisk forlænges for endnu et år, og jeg kan på mit partis vegne anbefale lovforslaget til velvillig behandling og vedtagelse.

Gideon: Det foreliggende lovforslag er en gammel bekendt, som man nikker genkendende til; jeg var lige ved at sige en god gammel bekendt, men det var vist at gå lidt for vidt, for hver gang vi har haft denne sag til behandling, er der faldet udtalelser om, at man helst ikke så den igen til næste år, og sådan plejer man jo i almindelighed ikke at tale om gode gamle bekendte.

Det må sikkert erkendes, at det af hensyn til de forskellige handelsaftaler har været påkrævet at opretholde den bemyndigelse, som den højtærede fiskeriminister har ifølge denne lov. Også vi kan gå med til denne nye forlængelse for et år, navnlig fordi den er enstemmig anbefalet af fiskeriministeriets eksportudvalg, hvori såvel fiskerne som fiskeeksporten og fiskeindustrien er repræsenteret.

Vi kan anbefale lovforslaget til vedtagelse.

Baagø-Hansen: Anbefales.

A. C. Normann: Jeg havde egentlig håbet, at de anstrengelser, der har været udfoldet i det sidste års tid gennem OEEC, den europæiske økonomiske samarbejdsorganisation, havde medført en udvidelse af liberaliseringen også på dette område, og at de stærke krav herom, der har været fremført i samarbejdsorganisationen, og hele den herskende stemning for yderligere liberalisering på handelens område, derunder også kravet til Danmark om at få den ført op til 90 pct., ville have skabt de nødvendige forudsætninger for denne måske mere end 20 år gamle lovs bortfald. Det er altså ikke blevet tilfældet.

Jeg kunne have ønsket, at den højtærede minister i år som følge af den noget ændrede stilling på det økonomiske og handelsmæssige område indenfor OEEC-landenes kreds ville have udvidet sin meget korte og meget lakoniske fremsættelsestale med et par ord om, i hvilket omfang handel med fisk og fiskeprodukter er indgået i samarbejdsorganisationens forhandlinger, og om det stadig kun er i Norge, England og